

НАРОДНО-ДЕМОКРАТИЧНА ЛІГА МОЛОДІ
за підтримки
МІНІСТЕРСТВА УКРАЇНИ У СПРАВАХ СІМ'Ї, МОЛОДІ ТА СПОРТУ

ІНФОРМАЦІЙНО-МЕТОДИЧНА ЗБІРКА
«ЗА ЗБЕРЕЖЕННЯ РОДИНИ. ПРОЕКТ У ДІЇ»

Київ — 2008

Інформаційно-методична збірка «За збереження родини. Проект у дії»:
Київ, 2008р. – 100 стор., 1400 прим.

Упорядники: П. Вікнянський, Ю. Краєва

Верстальник: М. Кравченко

Фото та ілюстрації: І. Шакарян, О. Богорадов, М. Крутько

В інформаційно-методичній збірці «За збереження родини. Проект у дії» Ви дізнаєтесь: поради щодо збереження родини, враження учасників проекту, про зміни у нормативно-правових актах державної підтримки сімей та про роботу Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту.

Проект «ЗА ЗБЕРЕЖЕННЯ РОДИНИ»

реалізовується за підтримки

МІНІСТЕРСТВА УКРАЇНИ У СПРАВАХ МОЛОДІ, СІМ'Ї ТА СПОРТУ

ВСТУП

Дорогий друже!

Дана інформаційно-методична збірка видається у рамках традиційного для Народно-демократичної ліги молоді проекту «За збереження родини».

Маючи за плечима непростих 4 роки його реалізації, ми вирішили назвати збірку «За збереження родини. Проект у дії» та розкрити в динаміці позитивні плоди, які проростають внаслідок наших скромних зусиль.

Нагадаємо, що головною місією проекту є сприяння вирішення демографічної проблеми в Україні та подолання кризи інституту сім'ї. Вживаючи у даному вступі слово «сприяння», як досвідчені молоді бюрократи, розуміємо його розмитість. Проте сама проблема про яку йдеться, на стільки масштабна, що наші сили замалі. Ми усвідомлюємо, що самі вирішити її не в змозі. Однак сподіваємося, що наші зусилля приєднаються до праці інших і таким чином інститут сім'ї в Україні зміцнюватиметься, народжуючи нове українське суспільство. І плоди вже з'являються!

За час реалізації проекту в державі трохи покращилася ситуація із народжуваністю, дещо зменшилася кількість розлучень, відбулися зміни у державній політиці, проте радіти занадто рано.

Адже причини всіх проблем не подолані. Українські молоді сім'ї не розуміють один одного. А ще й стереотипи та непоступливість заважають бути їм щасливими...

Маємо надію, що дана збірка стане ще однією цеглинкою у будові міцної української родини, що практично допоможе кожній молодій людині, яка звернеться до неї за знаннями.

Окремо висловлюємо щиру вдячність Міністерству України у справах сім'ї, молоді та спорту за фінансову та моральну підтримку.

Павло ВІКНЯНСЬКИЙ, Голова НДЛМ

Володимир КРУТЬКО, фундатор проекту, член Правління НДЛМ

ІСТОРІЯ ПРОГРАМИ «ЗА ЗБЕРЕЖЕННЯ РОДИНИ»

У щорічному звіті ООН за 2000 рік у частині присвяченій Україні передбачається, що до 2050 року, **при збереженні теперішніх тенденцій динаміки демографічного росту населення нашої країни може зменшитися на 40 %**. В той же час прогноз характеру відтворення населення, здійснений Інститутом демографії і соціальних досліджень національної академії наук спільно з Держкомітетом України, показує, що чисельність її населення найближчими роками і далі скорочуватиметься внаслідок зниження протягом останніх 15 років рівня народжуваності та зростання смертності, і може скоротитися до 35 млн. осіб в 2050 році.

Більшість підлітків розглядають шлюбні відносини архаїчним відголосом минулого. Думка про те, що «не сподобалось — розведемося» набуває свого поширення у молодіжному середовищі. У свою чергу **невміння та небажання будувати відносини з партнером, вирішувати конфліктні ситуації та йти на поступки призводить до чисельних розлучень**. І хоча багато хто знов одружується, «жертвами» невдалого сімейного досвіду стають діти. Поширеність громадянських шлюбів негативно впливає на відповідальність молодих людей один перед одним.

Експерти називають серед головних причин конфліктних ситуацій, що виникають у родинях, такі як нестабільність з роботою, відсутність нормального житла, психологічну невідповідність до створення сім'ї.

Ще одним чинником, що впливає на динаміку демографічного зросту, збільшуючи його негативну складову, є розповсюдження такого явища як аборт. Наприклад, за даними Держкомстату найбільшими лідерами по кількості абортів є Донецька та Закарпатська області. В середньому, **проведення абортів зменшує народжуваність в Україні вдвічі**.

Крім того, дане явище в свою чергу породжує, ще ряд негативних факторів — пост-абортний синдром у жінок, що погіршує морально-психічне та фізичне здоров'я членів родини; сприяє менш відповідальному ставленню, зокрема молоді, до сексуальних відносин; нівелювання цінності людського життя. Крім того наслідками абортів є виникнення безплід-

ності внаслідок розвитку різноманітних хвороб, що є додатковим чинником зменшення народжуваності. Причинами абортів часто є неблагополучні сім'ї.

Така небезпечна ситуація ставить під загрозу національну безпеку держави, оскільки населення є одним із факторів економічного виробництва. Зменшення трудових ресурсів в довгостроковій перспективі негативно впливає на економічний розвиток, а отже і існування держави.

Тому **програма «За збереження родини»** має сенс і спрямована на зміцнення сімейних цінностей; підготовку молоді до сімейного життя; соціальна та психологічна підтримка; налагодження сімейних стосунків через

виховання культури поведінки у сім'ї; на запобігання та подолання стресів і конфліктних ситуацій у родині, а також надання практично-методичної допомоги.

Проект як такий народився в 1998 році в Полтавській області, коли **Володимир Крутько** очолював Полтавську обласну організацію Народно-демократичної ліги молоді. У цій організації була молода родина активістів. Потім у них в родині почалися великі проблеми. Це все відобразилося на роботі організації: протягом півроку вся Полтавська НДЛМ (на рівні обласного керівництва) була втягнута в конфлікт. І тоді Володимир Крутько зрозумів важливість здорових родин для суспільства та почав цікавитися даною темою серед знайомих.

Одним із них був о. Максиміліан із Харкова, монах-кармеліт. Він у Католицькій церкві займався цією проблематикою вже декілька років. Отець Максиміліан познайомив Володимира з рухом сімей, які проводили сімейні семінари та підтримували стосунки між собою. Вони, до речі, це роблять і до тепер. Після цього НДЛМівці змогли провести в Полтавській області два семінари. Це було складно, проте доволі успішно.

Коли Володимир Крутько став головою Всеукраїнської НДЛМ, він спробував цю програму реалізувати на всеукраїнському рівні. Проте було непросто. Володимир Крутько зазначає, що не врахував, що в Полтавській організації НДЛМ у ті часи, коли зароджувався проект, був присутній християнський дух: організація проводила християнський табір спільно з Православною Церквою, часто спілкувалася з православними та католицькими священиками. І це дозволяло молодим людям ширше і глибше дивитися на сімейні стосунки, з меншою кількістю світських стереотипів.

Вже 4 роки НДЛМ реалізовує дану програму на всеукраїнському рівні. Учасники відмічають, що семінари у рамках програми допомагають вияснити причини сварок, які виникають у подружньому житті, зрозуміти один одного і тому такі заходи треба проводити частіше та для більшої кількості сімейних пар. Семінари, за враженнями учасників та експертів-фахівців, допомагають зміцненню родини.

Програма «За збереження родини» кілька разів перемогла у конкурсах проектів програм, які проводить Мінсім'ямолодьспорт серед всеукраїнських молодіжних громадських організацій.

ВРАЖЕННЯ УЧАСНИКІВ ПРОГРАМИ

«ЗА ЗБЕРЕЖЕННЯ РОДИНИ»

2007 РІК

Сьогодні у типовій українській сім'ї за даними соціологів не усе гаразд, як здається на перший погляд. Спостерігається велика кількість розлучень. Причин для цього дуже багато. Це відсутність кохання та взаєморозуміння один одного, сварки, сімейні зради, фінансові фактори...

Найголовніше завдання сім'ї — народження та виховання нового покоління. Але коли у родині дитина обділена батьківським піклуванням, виникають часті сварки, насилля, з'являється схильність до алкоголю, то надіятися на те, що школа чи вищий навчальний заклад виховає у ній зразкового громадянина не варто. Адже становлення характеру у дітей формується у ранньому віці. Як кажуть у народі: «Які батьки, такі й діти».

У 2007 році Народно-демократична ліга молоді проводила семінари-тренінги «За збереження родини» у Львові, Києві, Житомирі, Харкові та Кіровограді.

Для того, щоб оцінити важливість і корисність таких семінарів, НДЛМ через рік провела опитування серед минулорічних учасників програми «За збереження родини».

Родинам, які відвідали семінари «За збереження родини» 2007 року задавали наступні запитання:

1. Чи відбулися зміни у вашій родині після участі у програмі «За збереження родини». Які саме?
2. Щоб Ви покращили при проведенні семінарів «За збереження родини»?

Чому сьогодні так важливо молоді говорити про родину, і чого вона стала предметом уваги Народно-демократичної ліги молоді? Все пояснює проста статистика. Наприклад, у Харківській області за 9 місяців 2007 року на 10300 шлюбів, 6500-розлучень. Тобто з трьох сімей, дві розпадаються. А це означає, що більшість дітей виховується без належної уваги батьків, стреси, депресії. Демографічні показники не втішні, що й казати.

Учасники семінару «За збереження родини» у **Харкові** відмітили, що важко на даний час зберегти сім'ю. А той, хто знає як це зробити, то вважається «героєм». Бо нестабільна ситуація у країні, високі ціни на житло, харчування, транспорт не поліпшують справи у родині. А скажімо, саме через це, і ще ряд чинників, молоді сім'ї розпадаються.

Але є вихід з будь-якої ситуації.

Якщо родина хоче бути щасливою і дружньою, то обоє батьків будуть докладати максимум зусиль, щоб так і було.

Мається на увазі, що не варто сваритися через те, що мама купила дитині морозиво, якщо грошей обмаль. Краще шукати шляхи, де заробити чесним шляхом, ніж економити на всьому. Бо капітал має рухатися, і приносити прибуток, а не лежати і «гнити».

Тому важливо подружжю усвідомити відповідальність один перед одним. Коли буде відповідальність, буде і лад у родині.

Колись наші бабусі і дідусі мали по 10-12 дітей, а зараз одна дитина вважається розкішшю... Чому? Тому що багато людей на перше місце ставить кар'єру понад усе....

Одна з учасниць семінару «За збереження родини», Ганна Миколайчук з **Житомира**, економіст, мама, розповідає: «Я вийшла заміж в 25 років. Протягом п'яти років займалася своєю кар'єрою. І лише в 30 років задумалася про родину. Мій чоловік давно хотів дитину. Але я завжди казала, що то дорого. На сьогоднішній день я мама, і мій чоловік став батьком. Як я його розумію зараз... Адже що може бути миліше за свою доньку? Робота? — Так, але сім'я головніше...»

Олена Огородник, голова обласного осередку НДЛМ на **Львівщині**, стверджує, що такі семінари дуже корисні. «Я працюю інструктором-вихователем у дитячому центрі розвитку. І з чоловіком виховуємо власну доньку. Розумію, що діти потребують належної уваги. Якщо дитина не отримала достатньо любові, вона може стати злодієм чи вбивцею, просто із-за того, що колись батьки не надали їй належної уваги. Тому закликаю батьків присвячувати більше часу своїм кровиночкам. А на таких семінарах родини дізнаються багато важливої у повсякденному житті інформації. Знаю це з власного досвіду».

Богдан Попуренко з **Кіровограду**, механік, батько двох синів, зазначив, що семінари «розплющують» очі, які протягом довгого часу були «заплющеними».

Він зізнався: «Я зрозумів, що моя жінка найкраща і найпрекрасніша на світі. Я її дуже люблю і поважаю за те, що вона сприймає мене таким, яким я є. І ніколи мене не вчить, не докоряє. Катруся завжди мене підтримувала, але я того не помічав. А коли їй необхідна була моя підтримка, то тільки насміхався з неї. А зараз мені соромно. Бо не допоміг у відповідальний момент життя моєї коханої дружині. Але то вже у минулому. Ми стали частіше бачитися. Якщо раніше затримувався на роботі, то зараз рівно о 18.00 йду з роботи, і лечу на крилах до своєї дружини. І вона так само. Якось моя кохана призналася мені: «Богдане, я дуже рада, що ти змінився в кращу сторону. Зараз ти даруєш мені квіти, готуєш їсти, якщо прийшов перший з роботи, допомагаєш по домогосподарству. Я дуже ціню твою допомогу. І саме головне ти мене підтримуєш у моїх починаннях. Я відчуваю твою щирю підтримку і віру в свої сили. Дякую, мій коханий».

Варто зазначити, що семінари «За збереження родини» дійсно допоміг родинам, які відвідали його, зрозуміти причини конфліктів, і у майбутньому просто уникати їх виникнення.

Свідченням того є враження учасника семінару з Києва Петра Могили, студента 5 курсу: «Я вдячний організаторам цього заходу за такий змістовний і цікавий матеріал. Психологи за допомогою тестів визначили наші плюси і мінуси у нашій поведінці у подружньому житті. Я знайшов відповіді на питання: чому у нас відбуваються конфлікти, сварки. Зрозумівши їх причини, просто соромно мені стало перед дружиною, і я вже попросив пробачення в неї. Дякую Богові, що вона мені пробачила. А фільм «Зародження кохання», який ми переглянули під час семінару, вразив мене дуже сильно. Дітей ще в нас немає. Але я впевнений в тому, що наша дитинка народжуватися не в лікарні, де байдуже ставляться до жінок, а вдома. І я буду поряд разом зі своєю коханою, дбатиму про неї».

Щодо покращення проведення семінарів «За збереження родини», то учасники відмітили, що треба збільшити тривалість семінару до тижня. Адже це дозволить ще більше дізнатися про сімейний досвід інших родин.

ІСТОРІЯ НАРОДНО-ДЕМОКРАТИЧНОЇ ЛІГИ МОЛОДІ

Всеукраїнська молодіжна громадська організація «Народно-демократична ліга молоді» (НДЛМ) створена рішенням Установчого з'їзду **30 травня 1997 року**. Зареєстрована Міністерством юстиції України 5 лютого 1998 року.

У своїй діяльності організація керується Статутом, Програмою, іншими документами, прийнятими З'їздом, Радою та Правлінням НДЛМ.

Серед ініціаторів утворення НДЛМ були представники авторитетних громадських і політичних організацій — Народно-демократичної партії, Асоціації молодих політиків та політологів України, Спілки українського студентства, Студентської профспілки «Поступ».

На сьогодні НДЛМ об'єднує понад 42 тисячі юнаків і дівчат. Її територіальні та місцеві осередки юридично зареєстровані в усіх регіонах України.

В історії НДЛМ були та є такі цікаві та важливі проекти, програми, дії: мульти-фестиваль «**Студентська республіка**»; всеукраїнський конкурс «**Студент року**»; лобіювання прийняття спеціального закону «**Про студентське самоврядування**»; видання у понад 50 вузах студентського бюлетеню «**Заділо!**»; фестиваль «**Нівроку**»; започаткування **руху Добровісних студентських загонів**; проведення «**Стін любові**» до Дня святого Валентина; **Турніри з міні-футболу** серед студентських команд на Кубок Президента України; підтримка рухів «**Мафія**», «**Квест**», «**Дебати**», «**Перша леді**»; проект адвокатів для студентів «**Студентське право**»; проект із актуаліза-

ції творчості Т.Г. Шевченка «**Доле, де ти?**»; мережа креативних клубів «**Рейвах**».

Важливою для НДЛМ є програма «**За збереження родини**».

У Народно-демократичній лізі молоді кожний небайдужий до себе та долі України знайде той напрямок, у якому зможе реалізувати себе та зробити свій внесок у розвиток України.

НДЛМ є середовищем успіху молоді. В лавах Ліги є школярі, студенти, підприємці, фермери, науковці та політики.

В українському суспільстві вже сформувалася ціла генерація відомих людей, для яких НДЛМ стала невід'ємною частиною їх життя.

Активними НДЛМіцями були народний депутат України А. Пінчук, депутат Київради В. Філіппов, підприємці М. Бейлін, В. Шостак, державні службовці Б. Назаренко, В. Максак, О. Сергієнко, С. Глущик, громадські діячі Г. Федорченко, С. Ужва, А. Шинькович, В. Трубаров, депутат Дніпропетровської міськради В. Басій і дуже багато інших.

Із 1997 по 2003 рр. організацію очолював **Костянтин Ващенко**, Голова Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва.

З жовтня 2003 р. по 2007 рр. НДЛМ очолював **Володимир Крутько**, на сьогодні — підприємець, член Правління НДЛМ, голова ВМГО «Студентська республіка».

З 2007 року Голова НДЛМ — громадський діяч **Павло Вікнянський**.

Руслан ІЛЬЧЕНКО
психолог-консультант,
офіційний тренер Методу Мюррей,
директор Полтавської обласної благодійної організації
Реабілітаційний центр «Вихід Є!»

ФУНКЦІОНАЛЬНА СІМ'Я ІІІ ТИСЯЧОЛІТТЯ

Проблеми сучасної української сім'ї, зокрема, сімейного насильства, є пріоритетними для соціальної політики і привертають особливу увагу.

За офіційними даними, люди найчастіше зустрічаються з насильством в сім'ї. Щоденні 30-40% викликів міліції стосуються випадків домашнього насильства, травм. В той же час, як свідчать дані соціологічних опитувань, майже 70% людей коли-небудь піддавалися різним видам насильства в сім'ї.

Головним завданням сім'ї, безперечно, є допомога в становленні і розвитку особи у її членів. Один з чинників формування особистості — розвиток у індивіда відчуття власної гідності. Кожна людина повинна відчувати свою індивідуальність і значущість у суспільстві.

Починаючи з планування вагітності батьками, бажання мати дитину, трепетного відношення до вагітності і пологів, закладаються основи відчуття власної гідності у дитини. Вона відчуває себе бажаною, що, у свою чергу, важливо для формування здорової самооцінки і становлення її як урівноваженої особи. І, навпаки, якщо дитина або доросла людина не відчуває свою цінність, це руйнує її як особистість.

Всесвітня Організація Охорони здоров'я визначає здоров'я як фізичне, психічне, соціальне і духовне благополуччя. Складовими особистості є 4 сфери: фізична (тіло, органи і т.д.), психічна (розумові процеси, воля, свідомість, відчуття, емоції і т.д.), духовна (любов, система цінностей, переконання, вірування і т.д.), соціальна (робота, сім'я, учбові заклади і т.д.). Ці чотири сфери роблять взаємний вплив один на одного. Наше завдання в розвитку особистості, згідно Мерілін Мюррей, — працювати над своїми фізичними, інтелектуальними, емоційними, соціальними і духовними складовими [1].

Все, що направлене на руйнування особи, є насильством. Насильство виявляється також в цих чотирьох сферах життя. Ми відносимо до насильства наступні дії або бездіяльності:

- крик, лайка, приниження;
- не прояв любові і турботи по відношенню до членів сім'ї;
- неувага до слів іншого, зокрема, дитини;

- гіперопіка і співзалежні стосунки;
- удари, шльопання, поштовхи;
- покарання в гніві;
- коли дитину залишають одного або постійно на різних людей;
- недолік в їжі, житлі, одязі;
- коли не навчили доглядати себе;
- жартування на тему сексуальних стосунків;
- жартування над тілом;
- сексуальні дотики до дитини, викликання збудження;
- сексуальне домагання по відношенню до дитини або дорослої людини, яка не бажає мати цієї близькості;
- не надана вірна інформація про секс;
- недолік твердження в мужності / жіночності з боку батьків;
- несформованість розуміння близькості;
- нав'язування вчення про караючого бога;
- гордість;
- насадження хворого стилю життя.

Тобто насильством є все, що направлене на руйнування відчуття власної гідності. Це можуть бути як дії, так і бездіяльності — відсутність необхідних дій. «Що-небудь менше, ніж турбота, є образою», — вважає Міа Мелоді [2].

Все своє життя людина постійно піддається нападкам. Установи і системи або сприяють розвитку особи, або руйнують її.

Спочатку визначимося з поняттям «системи». Ми розуміємо під системою: сім'ю (тато, мама, дитина, або розширену, включаючи багато поколінь), бізнес, адміністрацію на роботі, школу, університет, інші учбові заклади, уряд, культуру, церкву (як місцеву, так і конфесію), расу, етнічну групу і багато інших соціальних груп. У цьому сенсі можна сказати, що ми всі живемо і одночасно можемо бути задіяними в декількох системах відразу.

Здорові і хворі системи. Отже, поговоримо про хвору систему. Управління в такій системі базується на беззаперечній покорі авторитетам. Правила можуть мінятися, тому поклоняються не правилам, а авторитетам. Авторитети створюють ці правила, які говорять приблизно наступне: «Ніхто не має права на свою думку, тільки авторитет!»

Усередині системи межі проникні тому, що правила говорять: «У вас немає ніяких прав!» Це можуть бути як діти, так і дорослі — всі ті, хто не є авторитетами. Авторитет має право вторгтися в межі всіх інших людей. Він може там робити все, що захоче.

Система говорить: «Ми маємо рацію, ми — носії істини. Те, що поза нами не є істиною!» Все нове відкидається і сприймається як погане і підозріле. Не допускається ніяка інформація. Тільки авторитет має право оцінити, є нова інформація істиною чи ні. З системи не виноситься нічого. А усередині такої системи часто здійснюється насильство, яке тримається в секреті. Нікому ззовні і усередині не дають критикувати і оцінювати дії авторитету. Такими системами можуть бути сім'я, уряд, учбовий, медичний заклад, церква і інші соціальні групи.

У радянському суспільстві нам говорили, що Захід знаходиться по рівню розвитку на сходинку нижче за СРСР, він розбещений і йде до загибелі. І нам не потрібно шукати нічого хорошого за кордоном, все хороше є тільки у нас. Через роки ми переконалися, що це не так. Безліч прикладів закритих систем дають нам релігії, наприклад, забороняючи одружуватися на людині іншого віросповідання. Порушення заборони веде до позбавлення спадку і навіть життя.

Дитина, що живе в хворій системі, немає права на власні думки і відчуття. Коли вона покидає систему, наприклад, вступаючи до університету, коледж, то їй важко жити без здорових чітких меж. Ця дитина схильна потрапляти в проблемні ситуації в дорослому віці. Така людина схожа на качку, яка сидить в ставку і чекає, коли прийде мисливець і підстрілить її. Або вона сама стає насильником.

Такі люди одружуються або виходять заміж і створюють систему, яка також буде хворою. Необов'язково в такій системі чоловік буде авторитетом. Дуже часто буває, що жінка є авторитетом в хворій системі і встановлює правила. Причиною цього може бути те, що жінка росла в такій

сім'ї, де жінка була авторитетом або їй треба було бути авторитетом. Так виглядає хвора система, де немає вибору і правила дуже жорсткі.

У 60-70 роках ХХ сторіччя молодь США повстала проти правил. Так утворився рух «хіппі», які казали: «Ми викинемо всі правила для благополуччя наших дітей, хай вони самі встановлюють свої правила». Вони перейшли із стану «всього» в стан «нічого». На цих принципах вони створили свою культуру. Діти знаходилися в небезпечній ситуації. Вони не були навчені добру і злу, не розуміли, що добре, і що погано. Діти не знали, як жити і справлятися з важкими ситуаціями.

Ці люди створили таку систему не тому, що любили дітей і хотіли хорошою для них, а тому, що їм не хотілося витратити час і енергію на виховання дітей. Їм хотілося вживати наркотики, алкоголь і відпочивати на вечірках. Це було насильство над дітьми. «Хіппі» не навчили своїх дітей вирішувати прості повсякденні завдання, ухвалювати рішення і піклуватися про себе. Вони виправдовували свою поведінку тим, що хочуть, щоб їх діти були віль-

ними від правил, але зараз ці діти страждають. Багато хто з них став наркоманами, алкоголіками, пов'язаними, знаходяться в місцях позбавлення волі.

Якщо дитину не заохочують ставити власні межі усередині системи, то діти, виходячи із закритої системи, викидають всю систему зі всім хорошим і поганим. Часто це відбувається в сім'ї, учбовій установі або церкві, де дітям не дозволяється думати і ухвалювати власні рішення.

Але що ж таке **здорова система**? Здорова система є системою, де є межі і взаємини засновані на любові і пошані до Бога, до себе і інших людей. Межі цієї системи проникненні для всього хорошого і жорсткі для всього поганого. Вони відкриті для всього нового і доброго, яке приходить зовні. Вони відкриті для того, щоб виходило назовні все погане. Відбувається обмін між системами. Дозволяється ставити питання і вчитися. У такій системі люди мають межі, але не жорсткі. Якщо вони відчують небезпеку, то можуть їх закрити. Якщо ситуація поліпшується і небезпека відступає, то межі відкривається більше і більше. Люди самі регулюють ступінь відвертості. Вони вибирають собі власні цінності.

З якими наслідками зустрічаються люди, які постраждали від насильства. Те, яким чином ми думаємо, діємо і відчуваємо, є результатом хімічних реакцій і взаємодій в нашому мозку. Було доведено, що у людей з розладами після травми і насильства знижується здатність зосереджуватися, справлятися зі стресом, переживати радість і задоволення. Травма, яку було отримано в дитинстві і яка понизила здатність довіряти, емоційно прив'язуватися (розлад здібності до близьких стосунків), впливає на мозок таким чином, що замість того, щоб нормально функціонувати, досліджувати і творити, мозок настроюється на виживання.

Учені нейрохіміки прийшли до висновку, що деякі з проблем роботи мозку можуть не тільки успадковуватися, але і з'являтися в результаті дії чинників навколишнього середовища. «Дефіцит винагороди» може розвинути внаслідок того, що в період формування особи чоловік страждав від жорстокого звернення, зневаги, нещасних випадків, бідності і т. д.

Мозок настроюється на підвищену пильність до всього, що може створити реальне або вигадане відчуття благополуччя, або задоволення, насичення або безпеки (звільнення від стресу, тобто від страху).

Згідно з дослідженням фахівців, у людини, яка постраждала від насильства, формується захисний стиль поведінки, який виявляється в тому, що він сам стає кривдником або залежним.

Наші переживання програмують залежну / реактивну пам'ять. Проте можливе перепрограмування через нові переживання протилежного характеру. Вербальна терапія не приводить до необхідних переживань. Ефективна терапія, направлена на одужання, повинна будуватися на нових позитивних переживаннях.

Концепція методу Мюррей [3] заснована на положенні, що спочатку дитина здатна проживати всі відчуття. Вона володіє природженим інтелектом,

талантами, творчими здібностями, особовими і зовнішніми особливостями. «Завдяки» різним видам насильства, травмам і неможливості їх пережити у неї накопичилися хворобливі переживання, відбулися порушення в мозку і сформувався захисний механізм. Захисний механізм виявляється у різних людей по-різному. Це можуть бути знеболюючі (їжа, алкоголь, наркотики, нікотин, секс, кофеїн, азартні ігри і ін.), або відволікаючі засоби (робота, навчання, спорт, телевізор, церква, турбота про інших, покупки, постійна зайнятість і ін.). Людина стає залежною від того, що допомагає йому не відчувати болю.

У результаті, людина не розвивається, як особа, не живе тим життям, яке їй призначене Зверху, а виживає і «грає не свою роль». Мозок, орієнтований на виживання, чинить опір змінам, що викликають реальні або уявні страхи, якщо при цьому немає засобів захистити себе [4].

Терапевтичний підхід професорки Мюррей заснований на глибокому зануренні в «море болю» (переживанні хворобливих відчуттів в обстановці безпеки і ухвалення), знятті захисного механізму, відшукуванні і розвитку особистих талантів і дарувань, виконанні своєї місії як особистості і формуванні здорової урівноваженої особи [5], здатної співчувати, уміти захистити себе, при цьому, не нашкодивши іншим і радіючи життю.

У житті самої Мерілін Мюррей у віці 8 років відбулася трагічна травматична ситуація — вона піддалася оральному згвалтуванню групою п'ятих солдатів. Психологічна травма була настільки велика, що відбулося витиснення цієї страшної події з її пам'яті. Як наслідок емоційного шоку відбулися серйозні фізіологічні порушення організму: її постійно мучили бронхіальна астма, напади мігрені та ін., вона поводитися як співзалежна, опікаючи безліч дорослих людей, здатних поклопотатися про себе.

Тільки у 44 роки, досягнувши значних успіхів в бізнесі і будучи директором художнього салону, вона відчувала гостру необхідність пройти курс психотерапії в клініці доктора Осборна в Бермінгемі. Передбачуваний двотижневий термін лікування затягнувся на сім місяців. В процесі терапії відбулося відновлення пам'яті, і вона як би занурилася у восьмилітній вік. Згодом, ґрунтуючись на аналізі процесу свого відновлення, вона розробляє авторський психотерапевтичний метод — так званий «Метод Мюррей».

На сьогоднішній день Мерілін Мюррей — психотерапевт і професор, фахівець з роботи з насильством, залежностями і дисфункціями. Це дивовижний приклад інтеграції особистого досвіду в теорію і практику ефективної допомоги багатьом людям. Теорія лікування наслідків травм, жорстокого звернення, насильства зробила Мюррей визнаним в світі психотерапевтом. Власний досвід зцілення, допоміг їй знайти здатність усвідомлення і розуміння наслідків психологічних травм, отриманих в дитинстві.

Мерілін — одна з перших, хто, будучи у минулому жертвою насильства, тепер як психотерапевт почала працювати у в'язниці Арізони із засудже-

ними за насильство і розтління малолітніх. Мюррей створила спеціальну програму «Терапія наслідків травм, жорстокого звернення», яку викладала аспірантам Оттавського університету у Феніксі, Арізона. Вона також викладає в міжнародному університеті на Гаваях, в Нідердандах, а зараз і в Росії. Її студентська аудиторія налічує до тридцяти п'яти національностей.

Метод Мюррей можна застосовувати в індивідуальній роботі, але особливо він ефективний при груповій терапії. В основі методу лежить універсальний синтез психологічних теорій: системної, емпіричної, когнітивної, поведінкової, психодинамічної, гуманістичної.

Він підтвердив свою ефективність в терапії людей, що пережили сексуальне, фізичне, емоційне або духовне насильство; зневагу; проблеми в стосунках; проблеми залежності і співзалежності.

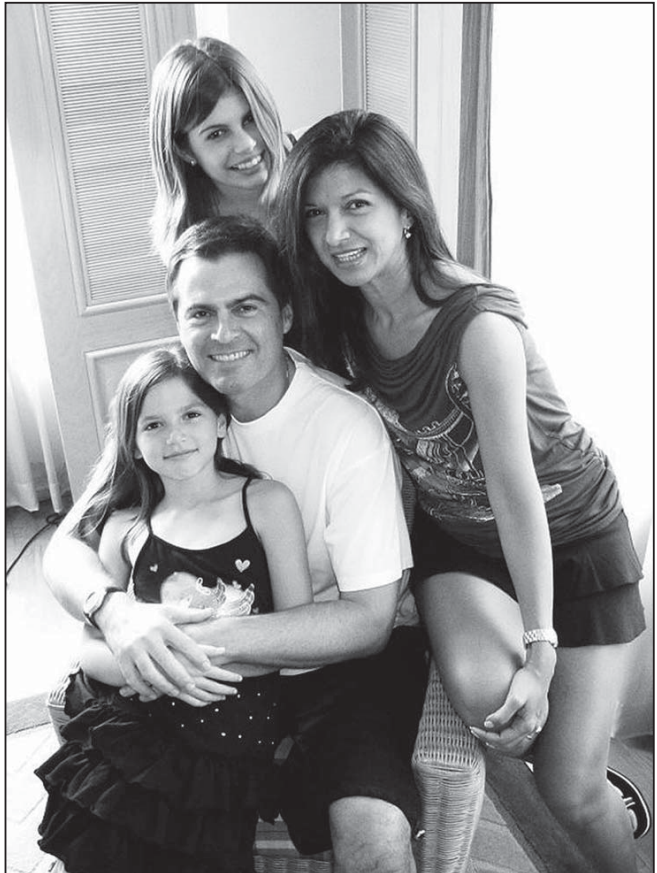
Метод також ефективний в роботі із сімейними парами. Мерілін Мюррей дає терапевтичний інструмент для відновлення і одужання, спонукає людину орієнтуватися на ухваленні відповідальності за свій стан і знайти зрілість і баланс особових сфер: емоційної, духовної, інтелектуальної і фізичної.

Під час терапії учасники починають звільнятися від багатьох хворобливих відчуттів, які тримали їх в полоні довгі роки і передавалися з покоління в покоління. З'являється любов і пошана до кожної людської особи як до єдиної у своєму роді «природної дитини». Людина сприймається незалежно від національності, віросповідання або особових якостей.

Основною метою терапії по Методу Мюррей є становлення здорової урівноваженої особи, що гармонійно розвивається у фізичному, емоційному, інтелектуальному і духовному плані. Для цього під час тренінгу, в процесі здійснення самопізнання, мотивації до особового зростання і зміни життя виявляються глибинні причини різного роду поведінки, проводиться аналіз життєвих ситуацій, виниклих при цьому відчуттів і їх подальшого впливу на подальше життя людини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мюррей М. Баланс: физическое, эмоциональное, интеллектуальное, духовное здоровье / Материалы к семинару «Терапия последствий травм, жестокого обращения и депривации». — Рукопись. — М., 2004. — 10 с.
2. Москаленко В. Д. Зависимость: семейная болезнь. — М.: ПЕРСЭ, 2002. — 336 с.
3. Мюррей М. Узник иной войны: удивительный путь исцеления от детской травмы / Пер. с англ. — М.: Альварес Пабблишинг, 2004. — 208 с.
4. Дай М., Фэнчер П. Рабочая тетрадь по профилактике срыва при работе с зависимостями и различными видами компульсивного поведения / Пер. с англ. — М.: Информационно-образовательный центр «ОПОРА», 2004. — 195 с.
5. Мюррей М. Уравновешенная здоровая личность / Материалы к семинару «Терапия последствий травм, жестокого обращения и депривации». — Рукопись. — М., 2004. — 20 с.

Адріан БУКОВИНСЬКИЙ,
президент Всеукраїнського благодійного фонду «Сім'я»,
відповідальний за приготування молоді
і наречених до подружнього життя
при Головному управлінні у справах сім'ї та молоді Київської міської
державної адміністрації.

«ЩАСЛИВА І ПОВНОЦІННА СІМ'Я — ЗАПОРУКА МОГУТНЬОЇ НАЦІЇ ТА ПРОЦВІТАЮЧОЇ ДЕРЖАВИ»

Загальний аналіз стану інституції сім'ї в Україні

Кричущою проблемою в Україні є руйнація сім'ї. Про це свідчить статистика Державного комітету статистики України www.ukrstat.gov.ua, згідно якої, середній відсоток розлучень в Україні за час незалежності складає **54,8 %** від загальної кількості одружень.

Показники кількості зареєстрованих шлюбів та розлучень в Україні

Показники/Роки	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Шлюби	274,5	309,6	317,2	371,0	278,2	332,1	355,0	416,4
Розлучення	197,3	181,3	183,5	177,2	173,2	183,5	179,1	178,3
% розлучень	71,9	58,6	57,8	47,8	62,3	55,3	50,5	42,8

Статистика шлюбів та розлучень у місті Києві

Показники/Роки	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Шлюби	15800	18158	19002	23268	18875	22292	23302	27196
Розлучення	11600	10756	10779	10596	10295	10451	10597	10526
% розлучень	73,4	59,2	56,7	45,5	54,5	46,9	45,5	38,7

Середній відсоток розлучень у м. Києві за останні 8 років становить **52,55 %**.

Відсоток розлучень в Україні по регіонах не є однаковий. Найменша кількість розлучень в західному регіоні України. Далі він поступово збільшується в напрямку центру, сходу і півдня України. Розлучень на сході і

півдні країни майже в 2 рази більше, ніж на заході.

Коротко проаналізуємо основні причини руйнації сім'ї.

Це — морально-духовно-етична складова. Саме практична відсутність цієї складової, в контексті приготування молоді до життя, в подружжя і спричиняє вищенаведену статистику з розлученнями.

Фахівці визначають наступний основний перелік причин, які спричиняють руйнацію української сім'ї:

- Непідготованість до життя в подружжі тих, хто вступає в шлюб.
- Незнання правди про подружжя, часто повне нерозуміння сутності подружнього життя.
- Невміння і незнання послідовності побудови стосунків між хлопцем і дівчиною.
- Бездуховність, відкинення вічних моральних цінностей.
- Аборти, як пряме порушення основного права людини на життя

(біля одного мільйону абортів щороку). Аборт має великий негативний вплив на емоційний і психологічний стан людини. Цей вплив називається пост-абортним синдромом.

- Легка процедура розлучення, сексуальна розпущеність створює атмосферу всюдозволеності.

- Поняття «життя на віру» як форма співжиття (сексуального типу) виразно характеризується тим, що зневажає, або ж, навіть, відкидає подружню присягу.

Життя пари без шлюбу не передбачає подружніх прав та обов'язків, і таке життя не відзначається стабільністю, яка ґрунтується на шлюбних узах. Для нього характерна тверда постанова не брати на себе жодних зобов'язань. В результаті цього визначальною рисою життя на віру є нестабільність, яка породжує можливість припинення співжиття. Існує також певна більш-менш виразна «обіцянка» «взаємної вірності», але на час тривання стосунків.

- **Інші чинники**

Варто зауважити, що економічна складова, яка є досить важливою в гармонійному розвитку подружжя, надзвичайно мало впливає на показник розлучень.

Тому сьогоднішня трагічна ситуація в царині сім'ї не викликає жодних сумнівів щодо необхідності проведення комплексної «реанімації» і втручання в ту дійсність, яка може привести до повного морального занепаду нашої держави. У великій мірі ці проблеми — наслідок того, що ніхто вчасно не зорієнтував наш народ на істинні цінності подружнього життя. А навпаки атмосфера всюдозволеності виявляє усім нам усю трагічність наслідків, які частково приведені в статистичній таблиці.

В цій статті, хочу презентувати для вас певний досвід праці з молоддю і нареченими. Аналіз цього досвіду дає підстави стверджувати, що в Україні знайдено спосіб і форми праці з молоддю, які в перспективі дають результати. Наприклад, значно зменшується кількість розлучень, збільшується народжуваність. Наголошую, що представлений нижче матеріал, це лише частина широкомасштабної комплексної програми, яка дає можливість виходу Україні з сімейної кризи.

Головне управління у справах сім'ї та молоді КМДА та Управління у справах сім'ї, молоді і міжнародних зв'язків Донецької міської ради в співпраці з Всеукраїнським благодійним фондом «СІМ'Я» вже другий рік проводить передподружні курси для наречених. Курс приготування до подружнього життя містить 12 тематичних зустрічей по дві академічні години, протягом одного місяця. Даний курс проводиться групою фахівців: особою відповідальною за курс, яка може бути психологом, соціологом, методистом, педагогом, лікарем, юристом або особою, що має відповідну освіту, подружньою парою аніматорів.

Курс приготування до подружнього життя дає нареченим та іншим слу-

хачам такі можливості:

- краще пізнати один одного;
- обговорити і обдумати основні теми, які стосуються природи та сутності подружжя та родинного життя;
- отримати інформацію про етику статевого життя, про методи розпізнавання плідності;
- почути практичні поради про життя в подружжі та сім'ї;
- без поспіху прийняти остаточне рішення стосовно шлюбу.

Сьогодні багато молодих людей, які бажають одружитися, дуже ретельно готуються до цієї величавої події у своєму житті. Предметом їхніх турбот переважно стають другорядні речі, які мають за завдання лише супроводжувати молодят до вступу в подружжя. Це переважно: відповідний одяг — весільна сукня для нареченої, костюм для нареченого; приміщення — місце, де має відбуватися весільна забава; списки необхідних харчів та гостей; запрошення на весілля; всі необхідні атрибути, фотограф, відеокамера... Цей список можемо продовжувати далі, але постає до болю важливе запитання: «Де у цьому нескінченному списку скороминучих речей, міститься належне приготування до подружнього життя?» Все, що ми перерахували вище, мине через 24 години після шлюбу: сукня вже буде висіти на вішаку, костюм буде чекати свого часу, щоб

про нього згадали при особливих okazіях, харчі з'їли гості, зал де відбувалася весільна забава, вже прибирають для наступних молодят. Все що залишилось — лише спогади про вчорашній день, які формуються завдяки фотографіям та відеозапису з весілля. Все, до чого ми так ретельно готувалися, все, заради чого було витрачено стільки зусиль та часу — проминуло, наче розвіяний вітром дим. Настав новий день — де є тільки ТИ і Я, чоловік і жінка, з'єднані в нерозривному та невідкличному союзі любові, аж до смерті.

Ведучи такі курси, автор статті часто запитує наречених:

«Чи готові Ви до цієї унікальної зустрічі — як правдиві чоловік та жінка, щоб розпочати перші кроки свого подружнього життя?»

«Чи Ви справді дозріли до цього дня?»

«Чи розумієте, для чого Ви з'єднуєте свої життя, та як Ви повинні жити після одруження?»

«Яким повинен бути Ваш другий, третій, четвертий день спільного життя, яким повинно бути Ваше ціле життя?»

«Що Ви очікуєте один від одного єднаючись в одне ціле?»

Ми ставимо ці запитання, бо саме вони повинні стати предметом турбот та переживань наречених в часі приготування до життя в подружжі.

Трагедія сучасності полягає в тому, що часто молоді люди готуються до найвизначнішої події в своєму житті — приготування лише до одного дня - дня шлюбу. Натомість, держава яка на прохання наречених, зобов'язується зареєструвати їхні стосунки — повинна взяти на себе обов'язок перед народом України, Богом і перед самими нареченими приготувати їх до життя у подружжі, яке триватиме не лише годину, день чи рік, але так довго як вони будуть жити на цій землі!

Саме через це ми запрошуємо молодь і наречених відвідувати науки, щоб у світлі вчення про подружнє життя, поставити собі наступні питання:

Чи ми є готові до подружнього життя, а це означає: чи справді пізнали один одного, чи побачили один одного через призму жертвності, служіння та відданої любові?

Чи ми справді зрозуміли іншу особу, і чи сьогодні є готові прийняти один одного у своє життя, не вимагаючи нічого взамін?

Просто з'єднати своє життя з цією людиною, вповні даруючи себе та живучи своє життя заради її добра і щастя?

Коли наречені проходять науки, то кожен розуміє, що потребує дуже багато часу, щоб остаточно прийняти у своє життя рішення, яке вже зробили. І для переважної більшості учасників курсів 12 зустрічей виявляється замало.

Коли ми ставимо питання нареченим, хто з них допускає, що проживши певний період часу у подружжі, розлучиться з близькою людиною, покине її, можливо саму, а можливо і з дітьми, або навпаки. Реакція наречених є досить оптимістична. Дуже небагато пар приймає на свою

адресу таку перспективу. І для того, щоб зрозуміти для себе небезпечну і можливість розлучення, варто звернутися до елементарних статистичних даних, які наведені на початку цієї статті.

Короткий аналіз цієї статистики не додає нам оптимізму. Можемо ствердити, що майже всі пари, як і ви, коли одружуються не збираються розлучатись. Вони є щасливі, бо важко собі уявити пару, яка одружується і не є щасливою з людиною з якою одружується. Кожен з Вас вірить, що буде щасливий з любимою людиною не якийсь короткий період часу, а ціле своє життя. Але як бачимо одного нашого, навіть найщирішого бажання є замало. Бо у 55% пар, які розлучились мова про щастя взагалі не йде.

Аналізуючи життя інших подружжів, незалежно від того, як довго ми б не робили такий аналіз, можемо стверджувати, що більша половина пар, з тих які не розлучились, не є щасливі у своєму подружньому житті. Тому для того, щоб бути щасливим у своєму подружньому житті для початку необхідно знати як і на що необхідно звернути свою увагу, для того, щоб наше омріяне щастя стало дійсністю і реальністю нашого подружнього життя. І тоді коли ми будемо це знати, то, на жаль, цих знань також виявиться недостатньо. Тоді необхідно буде навчитись практично жити своє життя у відповідності до знань про сутність подружнього

життя.

Коли на першій зустрічі ми запитуємо наречених, чому, на їхню думку, ми маємо таку сумну статистику щодо розлучень молодих подружжів, і що є однією з найважливіших причин такої катастрофічної статистики? - негайна відповідь, яку ми чуємо, дуже часто: причиною є нестабільні соціально-економічні обставини або «не зійшлись характерами», як кажуть в народі. А чому не зійшлись характерами? Якби все було б гаразд з економічної точки зору, то молодята почували би себе спокійно і впевнено? Можливо так... Але чи насправді? Чи не має більш вагомішої причини аніж ця?

Для цікавості візьмемо інші статистичні дані. Якщо порівняємо рівень середньої заробітної плати по регіонах, зокрема у м. Києві, то побачимо, що області, де зарплати є вищі, там також і є вищий відсоток розлучень. Також і більш вища непропорційність між смертністю та народжуваністю. (Всі ці дані ми можемо знайти на вищезгаданій Інтернет сторінці: www.ukrstat.gov.ua).

Якщо нас ці статистичні дані не дуже переконують, то можемо згадати про своїх бабусь і дідусів, які на 99% починали своє подружнє життя з нуля, не маючи ніяких фінансових заощаджень і відповідних побутових та житлових умов. Вони розлучались? Ні! Чому? Ми скоро прийдемо до висновку, що тоді були інші цінності. І це правда. Куди поділись цінності і традиції сім'ї на сьогоднішній день? Хтось скаже, що все змінюється у цьому світі і на сьогодні є інші виклики часу, інша сучасність, інші обставини. І це є правда, але і правдою є те, що цінності подружжя і сімейного життя, сформовані віками, і закладені самим Богом, ніхто не відмінював. І, якщо комусь здається, що ситуація змінилась, то необхідно розуміти в чому саме вона змінилась. А змінилась вона в підміні правдивих цінностей щодо сімейного життя, на фальші. І за це потрібно платити кожному, хто ці фальшиві цінності прийняв у своє життя. Ціну цієї плати показує статистика. Це біль і страждання, стреси і депресії більшості людей, для яких їхнє подружжя стало великим розчаруванням. Погодьтеся дуже висока ціна, яку людина обрала сама.

Тому, шукаючи відповідь на наше первинне запитання можемо зі сміливістю стверджувати, що правдивою причиною такої статистики є невідготовленість людей до подружнього життя, неадекватне або ж зовсім неправильне розуміння сутності, цінностей та благ подружнього життя. Через те сьогодні в особливий спосіб держава, Церква і відповідні громадські структури відчують потребу представити молодим людям подружжя як щось радісне і цінне, тривале й щасливе, творче й освячує.

Коли ми визначили першопричину розлучень в Україні на семінарах, то ставимо нареченим наступне запитання: «А Ви готові до вашого подружнього життя? Хто вважає себе не готовим?» Дуже небагато осіб підніме

руку. Тому прийшов час перевірити себе. Мусимо сьогодні знати і дати відповідь на першочергове запитання: «Чому я одружуюсь?» Відповіді бувають дуже різні. Хтось скаже, що хоче створити сім'ю, хтось хоче бути разом, хтось, тому що любить цю людину, комусь добре з цією особою, хтось хоче мати дітей, комусь прийшов вже відповідний час і т.д.

Беручи до уваги аргументи наречених, мимоволі приходиш до висновку, що пояснення як такого немає взагалі, або ж подружжя часто розуміє шлюб як легітимацію статевого потягу чи бізнес-контракт з якого необхідно скористатися. Таке споживацьке трактування і спонукає велику частину молодих людей дивитись на сім'ю як на одну з багатьох речей, яка радше повинна принести користь. Як наслідок, серед частини молодих людей побутує думка: «Якщо сім'я починає бути чимось, що мене обтяжує, то від неї краще відмовитись, як від речі, яка не приносить мені користі і задоволення та більше того, прямо шкодить моїм планам.»

Трагічно, але проходить невеликий відрізок часу і кожна друга пара, починає сумніватися у своєму виборі, ставлячи на площину своїх взаємовідносин безліч нез'ясованих запитань. Запитуємо молодят сьогодні: «Чому Ви не ставите ці питання перед тим як одружитися? Чому Ви такі легковажні та безвідповідальні у своєму життєвому виборі? Для чого робити необдумані кроки, щоб пізніше зруйнувати ціле своє життя, і зруйнувати його брутально, принижуючи один одного та відкидаючи один одного?»

Тепер проаналізуємо відповіді наречених, які чуємо на курсах. Нас цікавить, який відсоток опитаних дав відповідь, що одружується тому, що любить цю людину. Цей відсоток може бути різний, але він ще ніколи не перевищив 50%. Це перший момент, який повинен дати ґрунт для роздумів цій частині аудиторії, яка першопричину свого рішення одружитись виявила в чомусь іншому, аніж в любові.

Чому любов для нас не є найважливішим чинником нашого рішення стати чоловіком і жінкою? Хтось скаже, що це само собою зрозуміло, але для когось любов дійсно може не бути першопричиною одруження. Наприклад: «Він мене любить, а я дозволяю йому любити себе, тому що мені приємна його увага, я бачу його старання стосовно моєї особи, зрештою, на сьогоднішній день я не мала нічого кращого», або «Він успішний бізнесмен, а для мене на сьогоднішній день найважливішим є комфорт в моєму житті», «Наші партнерські відносини мене влаштовують, більше того — він зробив мені пропозицію одружитись і я не проти», або «Вона завагітніла. Я до неї не відчуваю чогось особливого, не можу сказати, що я її люблю, але я буду «відповідальний», бо кажуть, що дитина повинна мати батька. Я з нею одружуся і все якось налагодиться». Не налагодиться! Це приклади приречених пар. Якщо навіть і не розлучаться, то щасливими в цьому житті не будуть точно. Якщо рішення

одружитись базується на будь-чому окрім любові, то таке подружжя не має перспективи щасливого майбутнього.

І тут логічно постає питання: а що таке любов? Що це означає — любити іншу людину?

Ви одружуєтесь, бо любите. Ці слова «я тебе люблю», ви, напевне, говорили не раз один одному. А хто хоч раз задав питання своєму майбутньому чоловікові чи дружині — що це для тебе означає? Мені, звісно дуже приємно, що ти мене любиш, але мені також важливо знати, що ти маєш на увазі, коли говориш мені ці слова? Що для вас є сутністю любові?

І знову ж таки, можна почути найрізноманітніші відповіді на це запитання. Для когось — це довіра, для когось — взаємоповага, хтось переконалий, що цьому почуттю неможливо дати якусь характеристику і т.д.

І як показує досвід понад 80% молодих людей, та і не тільки молодь, абсолютно не усвідомлюють, що є сутністю любові.

Любов в своїй суті є жертвна, а сутністю подружнього життя є правдива любов — цілковите віддання себе коханій людині. Подружжя любов — це самозречення заради свого чоловіка чи своєї дружини. Ми не повинні думати, що зробить для мене ця особа, але радше, що я можу подарувати цій особі, що я можу принести в життя цієї людини, як я можу збагатити життя цієї людини.

Іншими словами, якщо сьогодні я говорю тобі, що я тебе люблю, то для мене це означає не що інакше, як те, що я готовий, хочу і буду жити все своє життя заради неї, я буду робити все для того, щоб вона була щасливою в цьому житті зі мною і робити такі вчинки, показувати це їй відповідно своєю поведінкою, я буду кожного дня, рівно стільки, скільки буде тривати наше життя тут на цій землі, і якщо потрібно, то я готовий віддати своє життя заради її життя, тому що я її люблю. Абсолютно так само, навзаєм, і для неї. Це і є правдива любов, яка взаємна і якою обдаровує чоловік дружину, а дружина чоловіка. І нема межі такої любові, бо кожного дня це буде нове відкриття, кожного дня це будуть нові переживання. Така любов не стає ніколи меншою з часом, а навпаки, з кожним днем, місяцем і роком ви будете любити один одного все більше і більше.

Якщо хтось ще сьогодні скаже, що це дуже романтично і не відповідає нашому життю, то це неправда. Особисто я знаю сотні подружніх пар, щасливих у своєму житті, бо сутність їхніх стосунків є відображення цієї сутності любові. І якщо хто-небудь скаже, що любов минає, бо має підстави так говорити, аналізуючи життя багатьох інших пар, то це також неправда і обман. Правда в тому, що любов покидає людину тільки тоді, коли вона перестає на неї заслуговувати. Якби молоді люди, вступаючи у подружжя, постарались втілити високий ідеал любові у своє повсякденне життя, то ніхто ніколи б не звертав увагу на труднощі, фінансові

чи будь-які інші.

Таке, розуміння сутності любові для більшості людей стає великим одкровенням.

Причин, які сьогодні спонукають молодих людей одружуватись може бути безліч. Ми не будемо їх аналізувати і на них зосереджуватись. Сьогодні ми повинні прагнути побачити своє майбутнє, подивитись вперед. Пари, які прийшли на курси приготування молоді і наречених до подружнього життя зробили свій вибір. І сьогодні держава як і Церква бере на себе великий обов'язок, спрямувати їх до розуміння сутності подружнього життя з тим, щоб уберегти їх від тих неприємностей, які часто зустрічаються у подружньому житті.

І на закінчення. Можливо Ви очікуєте, що ми зможемо запропонувати Вам ліки від будь-яких життєвих негараздів. Це помилка. Ніхто ніколи не зможе дати Вам поради на всі життєві ситуації — це не можливо, бо кожна окрема конкретна ситуація залежить від обставин в яких ви знаходитесь. Таких поодиноких ситуацій у вашому житті будуть десятки тисяч.

Натомість філософія курсів, як і філософія багатьох інших наших програм скерована на збільшення добра. Метою кожної думки зверненої до людини є показ всім краси цього добра, яке може бути, або вже є в стосунках між хлопцем і дівчиною, між нареченою і нареченим, між чоловіком і жінкою. Ми хочемо допомогти суспільству подивитися на родину, як на спільноту осіб, які прагнуть узаконити і утримати це щастя, яке вони черпають з буття разом. І тоді родина почне преображати суспільство сама собою. Наскільки держава буде інвестувати в родину, настільки родина буде реалізовувати наші очікування. Якщо держава, опираючись на такі принципи, почне інвестицію в родину, то ця родина навзаєм буде реалізовувати і державу, як чесні платники податків, як добрі вихователі, як люди, які відкриті на потреби і допомогу ближнім, загалом, як соціально свідомі громадяни в дуже широкому і позитивному значенні цього слова. Ці програми скеровані на попередження можливих проблеми і негараздів у сім'ї, тому що проблему набагато легше попередити, ані ж пізніше її вирішувати.

З часу запровадження програми приготування наречених до подружнього життя — з грудня 2002 року по грудень 2008 року — у Львові, Києві та Донецьку було проведено понад 320 циклів занять, у яких пройшли приготування більше 16000 пар наречених. Переважна більшість наречених була підготована у Львові. Як результат, аналіз статистичних даних показує: якщо у 2000 році рівень розлучень у Львові становив 52,7 %, то з моменту праці з нареченими ситуація значно змінилася, а саме: протягом останніх років відсоток розлучень знизився до 36 % (дані Міського відділу реєстрації актів цивільного стану). Також з 2005 року місто Львів займає передове місце в Україні за рівнем народжуваності, відповідно

до густоти населення.

Вибірково після закінчення деяких циклів підготовки нареченим було запропоновано анонімно дати відповідь на ряд поставлених запитань. У таблиці підсумовано відповіді наречених на частину поставлених в анкеті запитань.

Загальна кількість опитаних осіб — 1760

	Питання	Варіанти відповідей		%
1	Чи потрібні перед-подружні курси	Так	1757	100
		Ні	3	
2	Проведений курс був	Дуже цікавий	1155	65,6
		Цікавий	596	33,9
		Нецікавий	9	0,5
3	Ваше розуміння сутності подружнього життя завдяки зустрічам на курсі	Поглибилось	1274	72,4
		Вперше задумався (задумалась) над сутністю подружнього життя	440	25
		Нічого не змінилось	46	2,6
4	Оцінка інтенсивності курсу (кількість зустрічей)	Мало	470	26,7
		Нормально	1206	68,5
		Забагато	84	4,8
5	Чи були б Ви зацікавлені в подальших зустрічах, запропонованих організаторами курсів після вашого Шлюбу	Так	1503	85,4
		Ні	257	14,6

Отож — до праці над родиною!

*Роман КІСІЛЬ,
отець-диякон зі Львову*

ЧИСТОТА СЕРЦЯ ХРИСТИЯНСЬКОГО ПОДРУЖЖЯ

Живучи на землі людина має виконати певну місію — реалізувати своє покликання.

В християнстві реалізація покликання можлива в таких трьох життєвих станах: монаршому, подружньому та стані безженному.

Усі ці стани є наче трьома дорогами, які ведуть до однієї мети — Бога. На перший погляд вони є між собою дуже різними, хоча мають спіль-

ні риси. Однією дуже важливою рисою кожного з цих станів є — чистота серця. Блаженні чисті серцем, бо вони будуть бачити Бога» (Матв.5: 8) — каже Святе Письмо.

Чистота людського серця є запорукою перебування в ньому Бога. Коли Бог перебуває у людському серці, воно тоді чується щасливим і те щастя є повним. Причиною втрати чистоти серця є гріх у будь-якому його прояві: розпуста, нечисті думки, погляди, перелюб. «А Я вам кажу, що кожен, хто на жінку подивиться із пожадливістю, той уже вчинив із нею перелюб у серці своїм» — навчав Ісус (Матв.5: 28).

Гріх забруднює людське серце і воно більше не здатне містити в собі Бога. В іншому уривку Святого Письма, Ісус дуже категорично говорить про гріх нечистоти: «... хто ж спокусить одного з малих цих, що вірять, то краще б такому було, коли б жорно млинове на шию йому почепити, та й кинути в море!» (Мар.9: 42).

Коли говоримо про подружній стан, то звичайно розуміємо взаємну любов двох осіб, які вирішили прожити спільне життя. В день весілля наречені перед обличчям Бога присягають одне одному любов, вірність, чесність, а у випадку нареченої, послух подружній, і що не залишать одне одного аж до смерті.

Саме слово «шлюб» означає обіцянка. Однак вагомість шлюбної обіцянки є надзвичайно велика, оскільки вона дається публічно, а головним її свідком є сам Бог. Подружнє життя є дорогою, в якій вчимося любити свою дружину, дітей, а відтак усіх людей. Подружжя має обов'язок плекати свою любов одне до одного з дня на день, жити її у спільній молитві та обдаровувати себе взаємною повагою і турботою. Подібно як Христос полюбив Церкву, так чоловік має любити свою дружину, оберігати її, дбати про неї, а при потребі навіть віддати своє життя. Як Христос віддав за Церкву.

Подружжя має складатися з трьох осіб: чоловіка, жінки та Бога, іншим там немає місця. Тому зрада недопустима. Коли хтось з подружжя зрадить, то на його серці залишається ганебний знак — гріх. Тоді це вже не подружжя, бо запорукою подружньої любові є вірність. Христос вірний Церкві. В цьому дусі мають виховуватися діти. Вони теж колись захочуть одружитися. Але як бути добрим чоловіком та дружиною мають навчитися від своїх батьків. Тоді покликання чоловіка, жінки, батька, матері буде реалізованим. Ми будемо щасливі за прожиті роки і наше життя стане для нас благословенням.

Християнське подружжя має бути прикладом для цілого світу справжньої любові, вірності та взаємної відданості. Має свідчити людям Бога, який живе в їхньому серці та дає їм своє благословення зносити щоденні клопоти і біди, переживати радість та смуток.

«Люди, будьте як ангели, — писав один юнак, — дбайте про чистоту своїх сердець і втішайтеся присутністю в них самого Бога».

Людмила ГРИДКОВЕЦЬ,
кандидат психологічних наук, завідувач кафедри психології
Київського інституту бізнесу і технологій,
координатор програми «Гармонійна родина»
Київського міського центру сім'ї «Родинний дім»
Головного управління у справах сім'ї та молоді
Київської міської державної адміністрації.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ПОДРУЖНЬОЇ ГАРМОНІЇ

Практичні рекомендації

Коротко про шлюб

Давній мислитель Платон писав: «В коханому, мов у дзеркалі, бачиш самого себе». Саме цим дзеркалом і є подружня посвята. Бо в подружжі людина набуває повноти власного Я, починає глибоко усвідомлювати власну особистісну неповторність поєднану з новим дивовижним модусом «Ми». Родинний простір набуває свого унікального оркестрового звучання, де кожен інструмент попри наявність інших музичних ліній не губиться в різноманітті, а створює та посилює красу спільного звучання.

Проте неможливо досягнути гармонії, коли кожен учасник буде грати власну автономну партію, не звертаючи уваги на тих, хто поряд, не переймаючись інтересами ближніх.

Шлюб це спільне виконання найвеличнішого твору гімну Любові. І далеко не завжди ми здатні досягти чистого звучання інструментів власних душ. Проте наполеглива робота над собою, своїми здібностями, почуттями та навичками обов'язково принесуть результати.

Будьте терпеливими та терпимими одне до одного. Бо як мудрий вчитель не карає, а допомагає своєму талановитому учневі, так і ви допомагайте у шлюбі одне одному, щоб ваші таланти не пропали на марне, а примножилися і набули дивовижної сили.

Любіть одне одного, дослухайтесь одне одного, даруйте себе одне одному!

Не бійтеся помилок! Не помиляється лише той, хто нічого не робить і кому просто все байдуже. Проте, вчіться визнавати власні помилки і використовувати власні промахи на зростання у мудрості. Але не забувайте, що «ваша половина» має також подібне право на «недосконалість». Лише спільно, допомагаючи одне одному, крок за кроком, не зосереджуючись на недоліках ближнього, ви зможете зростати у найдивовижнішому почутті Любові. І тоді з роками ваші почуття не будуть слабшати, а навпаки набуватимуть нового потужного звучання.

А ми пропонуємо вам лише кілька невеличких порад, які будуть у нагоді на цьому, хоча й нелегкому, але прекрасному шляху взаємного пізнання.

Причини подружніх дисгармоній

Є відома приказка: «Знати ворога в обличчя — це вже на половину виграти бій». То ж ми пропонуємо Вам опис деяких ворогів вашого шлюбу. Будьте пильними щодо них. Не дозволяйте їм панувати у Вашому житті, керувати Вами, руйнувати весь простір Вашого буття. Придивіться уважніше до них, запам'ятайте як вони виглядають і ніколи не впускайте до Вашого шлюбу, а тих, яких не зможете оминати — подолайте силою власної любові.

Низька самооцінка

У найвідомішій книзі у світі — Біблії — написано: «Возлюби ближнього свого як самого себе». То ж полюбити іншого ми спроможні лише у міру власної здатності любити себе. Кожен із нас є дивовижним та неповторним у своїй суті. Кожен із нас вміщує в собі цілий всесвіт. Кожен із нас в першу чергу отримав від самого Творця найдивовижніший дар, який зветься «Я».

Коли ми неспроможні прийняти і належним чином оцінити велич цього Божого дарунку, ми неспроможні збагнути красу і неповторність інших дарів.

Не приймаючи себе, ми іншим даємо підстави також не приймати нас.

Завищена самооцінка

Завищена самооцінка має декілька назв: народна — пиха, релігійна — погордість, психологічна — егоцентризм. Всі ці назви досить точно визначають суть даної проблеми. При подібному стані речей власне Я особи заступає Я інших людей, зневажаючи їх та нехтуючи ними.

Коли ми замикаємо на собі весь світ і стаємо самодостатніми, то тим самим втрачаємо здатність до пізнання, здатність до розуміння, ми втрачаємо здатність любити, тішитися, щиро співпереживати, тобто ми втрачаємо здатність жити, залишаючи за собою лише право на безбарвне сіре існування.

Проте, існує ще одна проблема: в переважній більшості випадків погордість виникає за умов власної меншовартісної тенденції. Тобто, щоб не бачити того, що ми насправді не приймаємо себе у власній повноті, ми вибудовуємо систему психологічного захисту, за якою, мов за муром, ховаємо власну нелюбов до нас самих, проявляючи її через нелюбов та надвимогливість до інших.

Втрата почуттів

У духовному читанні «Християнська родина та шлюб» знаходимо такі слова: «Найстрашніше в шлюбі — втрата любові, а зникає вона іноді

через дрібниці, тому всі думки та зусилля треба скерувати на збереження любові та духовності в родині — все решта прийде саме¹. Ні чоловік, ні жінка не мають в шлюбі абсолютної влади одне над одним. Будь-яке насилля вбиває любов. Насилля в ім'я любові не є виключенням. Мудрість подружнього єднання полягає в тому, щоб дати повну свободу тому, кого кохаєш.

Втрата здоров'я

Навіть, якщо ваш шлюб ґрунтується на коханні та повазі, ви однак не застраховані від розладів подружнього життя в момент втрати здоров'я одного з партнерів. Цікавим є той факт, що закоханому подружжю легше перенести значне каліцтво, ніж дію невидимої хвороби.

В разі сильного травмування чоловіка чи жінки, партнер намагається якомога більше уваги приділити своєму супутнику, переконати його в своїй любові. Натомість, коли на заваді стає «непомітна» хвороба, що призводить до постійної слабкості, знесилювання, то скарги на нездужання з часом приймаються партнером за прагнення ухилитися від виконання певних обов'язків. До закоханого серця закрадається сумнів, що породжує недовіру, а згодом і неприйняття. Останнє призводить до втрати подружньої єдності.

Якщо ви відчуваєте постійну слабкість, то не засипайте свого партнера постійними скаргами, а намагайтесь якомога швидше виявити джерело захворювання і знайти шляхи лікування. Коли це неможливо, то хай ваш коханий (кохана) бачить вас сильною (сильним). І тоді, оцінивши вашу мужність, він сам намагатиметься полегшити ваш біль, підтримати вас.

Подружжя втома

Щасливий шлюб твориться щоденною кропіткою працею обох партнерів. Якщо в якусь мить ви відчули, що перестали помічати живу, неповторну красу вашого чоловіка чи дружини зупиніться! Відкладіть всі справи. Подивіться на свою половину не як на батька, чи матір ваших дітей, а як на людину, що присвятила своє життя Вам, довірилася Вам.

Згадайте перші зустрічі, збудіть в серці хвилювання перших дотиків. Бо ж перед вами той самий юнак (хоча і трохи посивілий), та сама прекрасна дівчина (хоча і втомлена буденністю), що були колись. Відчуйте красу своєї половини і не забудьте подякувати Творцеві за те, що вона у вас є.

Споживацький підхід до партнера

Кожен з нас хоче бути потрібним та коханим, кожен з нас прагне розуміння і поваги. Проте, тільки ми починаємо сприймати партнера як того, хто нам чимось зобов'язаний, ми втрачаємо власну здатність дарувати себе, дарувати свою любов. Втрачаємо здатність до щирості та ніжності. Ми перетворюємо власне життя на постійну крамницю в якій все купуємо та продаємо.

Можна придбати річ, можна придбати дуже дорогу річ, але від її кош-

¹ Христианская семья и брак: Духовное чтение (сост. А.Зеленцов).— М.:Воскресение, 1992.— С.15.

товності вона не набуде духовних чи душевних якостей. То ж тільки ми починаємо використовувати близьку людину для задоволення власних потреб, не звертаючи уваги на її почуття та думки, ми втрачаємо здатність дарувати себе і стрімко перетворюємося у банальних торгашів власними душами. Таким чином, ми позбавляємо себе правдивого дарування партнера і до кінця життя вдовольняємося статусом «дійної корови».

бути пагубною та руйнівною для шлюбу. Не шкодуйте часу та уваги для свого чоловіка чи дружини. Орієнтуйтеся на нього (неї), прагніть зрозуміти його (її), прагніть наповнити його (її) життя собою.

Монотонність, нудьга, рутинна, стереотипність, лінощі

Як в подружньому житті взагалі, так і в сексуальному зокрема, уникайте монотонності ваших стосунків. Те, що приносить задоволення сьогодні, здатне зовсім не хвилювати завтра. То ж пізнавайте одне одного щодня, дослухайтеся одне до одного. Не бійтеся фантазувати і втілювати свої добрі фантазії у повсякденне життя.

Вікові кризи членів родини

Всі вікові кризи людини можна умовно поділити на психофізіологічні, соціально-психологічні та духовно-психологічні. До перших ми зараховуємо кризи обумовлені перехідними етапами психофізіологічного розвитку особистості, зокрема: підліткова криза, криза періоду менопаузи, щосемірічні кризи у чоловіків, викликані гормональними перебудовами організму тощо.

До соціально-психологічних належать: кризи півторарічних, трьохрічних, семирічних, юнацького віку, середнього віку тощо. До духовно-психологічних — кризи релігійного розвитку особистості.

Період кризи одного з членів родини є завжди випробуванням для інших. Проте, є одне просте правило, як пережити кризу, щоб вона стала не етапом руйнації стосунків, а етапом переосмислення їх і активізації потужності та потенціалу почуттєвої сфери близької людини. Це — не нарікання на того, кому і так важко, а допомога йому. Тобто не стогнання від власних хрестів, а поміч в несін-

Поспільність

У наш стрімкий вік технічного прогресу, ми звикаємо до швидкого обміну інформацією, до швидких темпів життя. Проте, саме ця звичка може

ні хреста рідній людині.

Родинні кризи

Родина — це живий організм, який має також певні закони розвитку. Тож існує кілька періодів, коли подружжя повинно бути максимально уважним одне до одного і не замикатися на власних проблемах, а акцентувати свою увагу на проблемах коханої людини. До таких періодів, зокрема, зараховують:

Перший рік подружнього життя

Це період, коли відбувається притирання молодят одне до одного. Період, коли певні маски спадають і ми починаємо демонструвати коханій людині вже не власний позитивний потенціал, а наявну сутність. Це зовсім не означає, що до одруження ми були не щирими. Ми просто були такими, якими б хотіли бути насправді. Тож дуже важливо, щоб власним неухважним ставленням до партнера ми не зруйнували той чудовий його потенціал, який ми змогли побачити в період зустрічання.

Трьохрічна криза

Ця криза схожа на трьохрічну кризу у дітей. Малюк в цей період починає усвідомлювати себе вже в якості особистості і намагається про це заявити світові. Проте існують ще певні неузгодженості між тим, що він може продемонструвати і тим, що він хоче.

Родина, подібно до дитини, переживає певні дискомфорти у даний віковий період. І хоча деякі американські дослідники стверджують про втрату почуттів у цей період, це не так. Почуття не зникають, якщо ви усвідомлюєте, що з вами відбувається і намагаєтеся допомогти одне одному. І тоді відбувається родинна інтеграція, в якій з двох Я утворюється не просто Ми, а формується нова особистість — наша родина.

Народження першої дитини

Народження дитини — це надзвичайна радість і безліч позитивних емоцій. Проте існує певна загроза почуттям, коли молода мати, повністю віддаючись материнському інстинкту перестає помічати власного чоловіка, а той, в свою чергу, фіксує на власній непотрібності поглиблює психологічне віддалення від дружини (в кращому випадку у формі заглиблення в роботу).

Щоб ваші почуття ставали більш потужними, а дитина була їхнім актиuatorом, слід в першу чергу, по народженні малюка, зорієнтуватися на «свою половину», щоб спільно переживати радості нового життя, а не замикатися у власній хатині втоми та неспокою.

Народження другої дитини

Як недивно, але народження другої дитини — це нова подія, не схожа за своїм психологічним наповненням до народження першої дитини.

З одного боку, молодим батькам здається, що вони вже є досвідченими і не потребують ніякої допомоги. Насправді: досвід, який вони отримали з первістком вже, з одного боку, підзабувся, а з іншого боку, він і

не був достатнім.

Тим паче, що друга дитина уподібнює родину вже до маленької держави, в якій є керівники та прості громадяни. І ці громадяни мусять навчитися поважати одне одного, підтримувати одне одного, захищати одне одного і по-братерські любити одне одного.

Перша дитина йде до школи

У цей період батьки переживають також певну кризу. Все родинне буття починає крутитися навколо шкільного життя малюка. Батькам доводиться змінювати (хоча б на деякий час) власний стиль життя, відмовлятися від звичних речей, вписувати у власні графіки — графіки дитини. Проте, негативні хвилювання цього періоду є тим меншими, чим більше уваги вони приділяють одне одному.

Підліткова криза дитини

Період підліткової кризи є не тільки періодом сильного психологічного навантаження на дитину, але й на всю родину. Батьки часто не можуть змиритися з тими процесами, які відбуваються у їхнього нащадка. Починають звинувачувати одне одного в поганому впливі на дитину, у відсутності належної уваги до неї.

Внаслідок постійних звинувачень та сварок почуття можуть притуплюватися, а то і зникати. Проте, щоб подібного не трапилося у Вашому житті, пам'ятайте — жодне звинувачення не вирішить ваших проблем, а тільки їх поглибить. Краще підтримайте одне одного, підтримайте вашу дитину і тоді ваші почуття не тільки не зникнуть, але й набудуть нової сили.

Закінчення школи і вступ до навчального закладу первістка

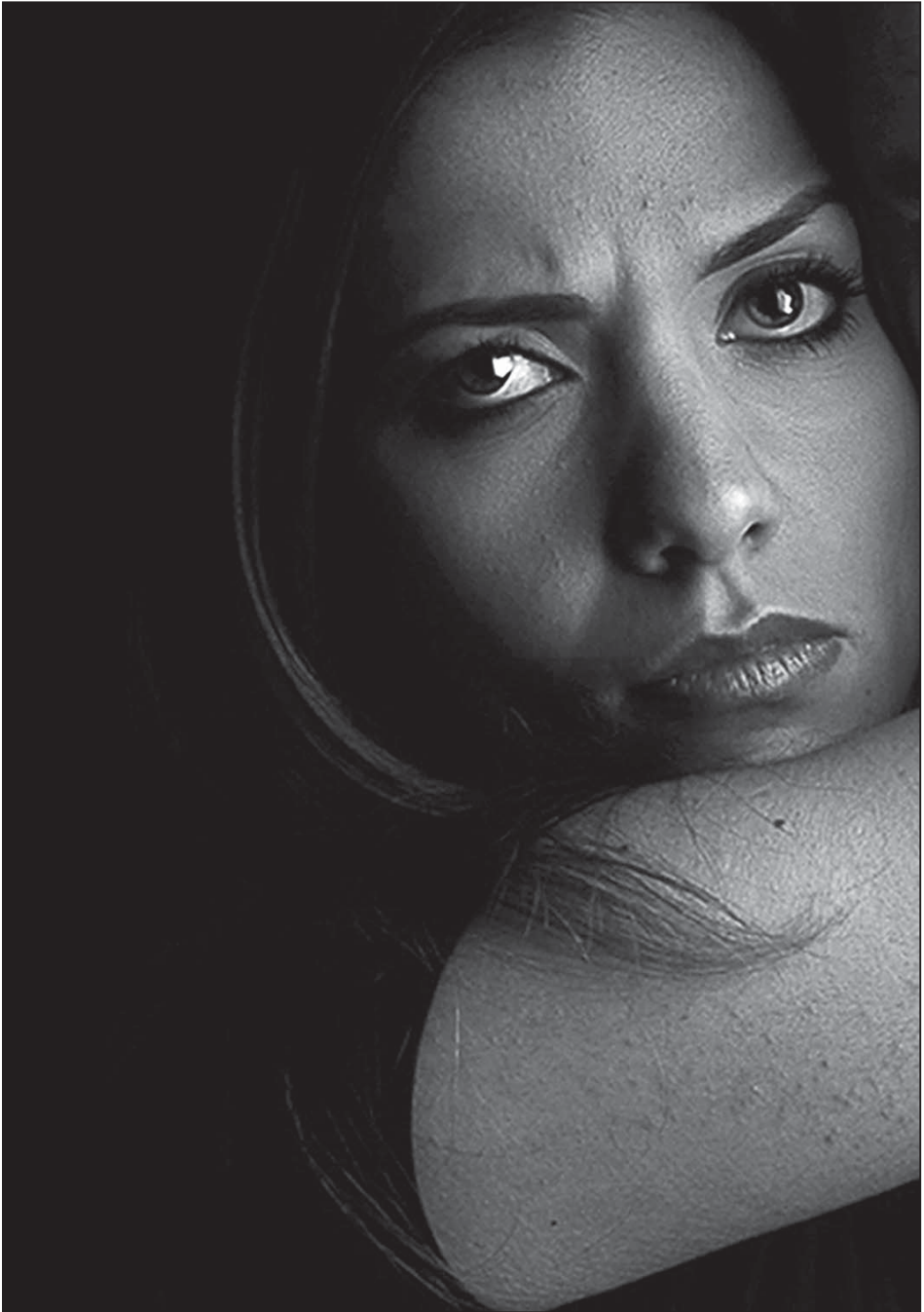
Не тільки діти все пізнають вперше, але й батьки. Вони вперше стають не самі абітурієнтами, а стають батьками абітурієнтів. Часто-густо батьки набагато сильніше за дітей переживають невдачі та поразки останніх. Проте навіть вступ до навчального закладу, попри радісність події, може бути затьмареним розлукою з дитиною. І тут не рідко ми зустрічаємося з почуттям туги за улюбленим нащадком. Батьки замість того, щоб підтримати одне одного у цей нелегкий для них період, зорієнтовують свої погляди на першокурсника, страждаючи з приводу розлуки.

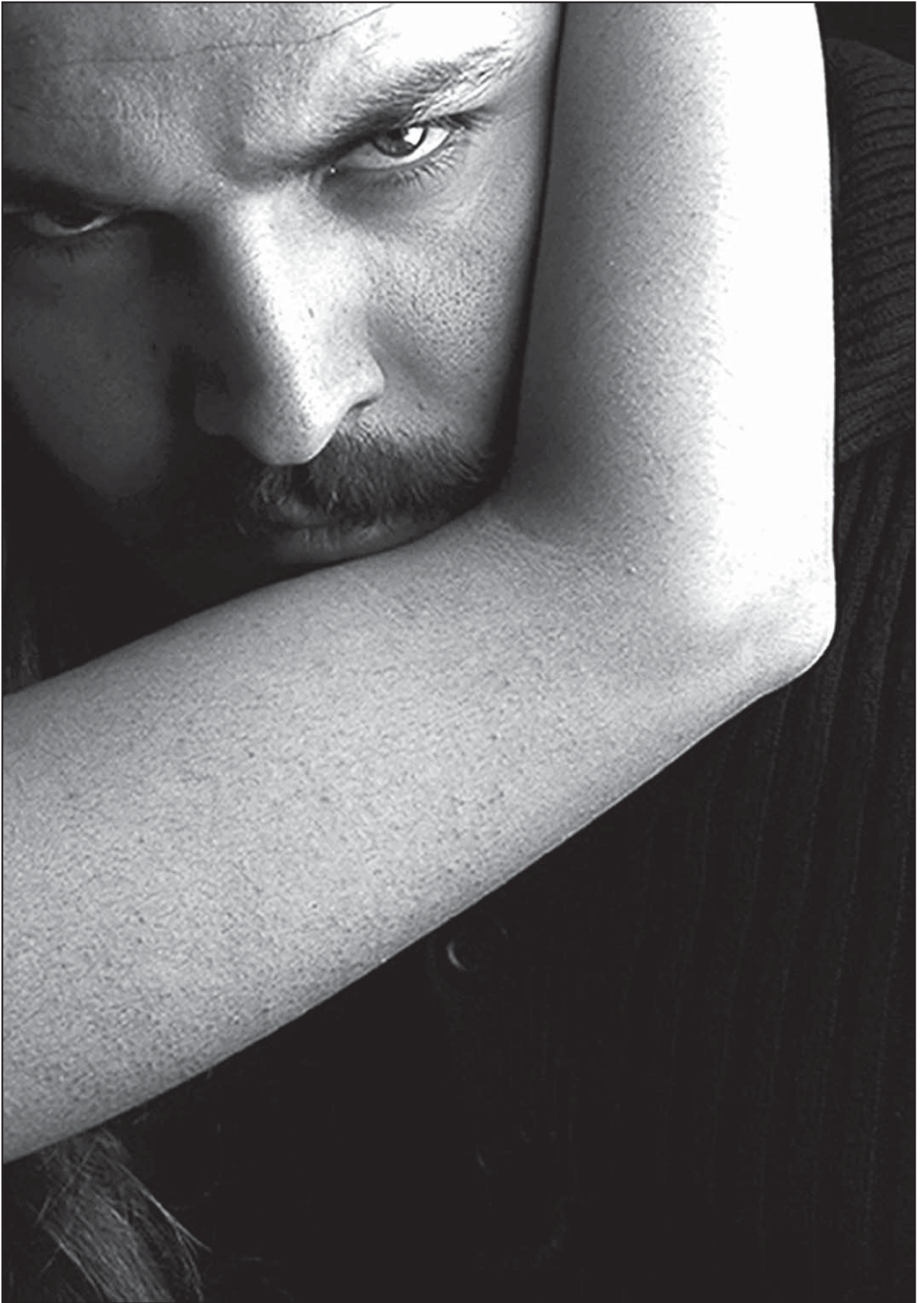
Проте, якщо Ви будете намагатися своє життя, в першу чергу, ділити зі своїм чоловіком чи дружиною, то спільно ви здатні вдало подолати будь-які кризи і ваші почуття при цьому з кожною з них набуватимуть більшої потужності.

Одруження старшої дитини

Це нелегке випробування для батьків. Матір найтяжче переживає одруження сина, батько — доньки. Їм обом слід змиритися з думкою, що їхня дитина вже їм більше не належить. Якщо почуття між ними збережені, то криза проходить в досить м'якій формі. Якщо ні — то біль утрати є надзвичайно потужною.

Щоб Ваші радощі перевершували Ваші смутки, протягом життя, в пер-

шу чергу, пізнавайте того, кому обіцяли «і в радощі», і в «горі» зберігати любов, вірність та відданість.

Синдром «покинутого гнізда»

Це період, коли діти покидають батьківську домівку і подружжя залишається одне з одним. Якщо все життя партнери пізнавали одне одного, дарували себе одне одному, то для них цей період стає періодом ніжності і вдячності одне одному. Проте, коли чоловік та дружина переорієнтували власний родинний простір виключно на дітей чи роботу, тоді цей період стає періодом надзвичайного випробування, а нерідко і періодом смерті шлюбу.

Не допустіть цього у своєму житті!

Шлюби творяться на небесах, проте руйнуються на землі. Руйнуються не самі по собі, а завдяки нашим власним зусиллям. То ж будьте уважними одне до одного. Любіть одне одного і ніколи не переставайте дарувати себе одне одному.

Деякі методи подолання подружніх конфліктів

Якщо партнер незаслужено звинувачує вас, то для початку, акцентуйте свою увагу на неповторності вашої половини.

Спробуйте в цей момент подивитися на нього трохи в іншому світі (можливо, навіть, в кумедному). Так, можете зафіксувати в його реакціях дії маленького вередливого хлопчика (чи дівчинки), такого неспокійного, але й такого милого, дорогого. Подібне переключення дозволить пом'якшити негативізм ваших переживань.

Під час сварки спробуйте усвідомити свої справжні бажання, відчуття.

Це допоможе оцінити адекватність власних реакцій потому. Аналіз останніх, дозволить вам простежити за негативними моментами власного реагування.

Коли ви відчуваєте образу, або гнів з приводу дій партнера, то спробуйте подивитися на світ очима вашого супутника.

Це дозволить вам об'єктивніше сприйняти ситуацію.

Ніколи в конфліктній ситуації не застосовуйте рук.

Не залишайте поза увагою подібних дій з боку партнера — це може стати не тільки небажаною звичкою, але й зруйнувати вашу родину.

Ніколи не обзивайте партнера і не дозволяйте робити це йому.

Кожен із Вас є неповторною, унікальною особистістю, то ж вчіться поважати одне одного. Якщо подібна звичка увійшла в ваш побут, намагайте-

ся якомога швидше позбутися її. Для цього корисно застосовувати кілька разів на день (протягом деякого часу) наступну вправу: Говоріть компліменти своєму партнерові. Це повинно відбуватися не у завченій формі, а шляхом внутрішнього пошуку втілення цих гарних слів в образі реального партнера.

Прагніть відвертості з коханою людиною.

Брак довіри та відвертості між партнерами веде до того, що кожен з них ніби замикається у своєму панцирі подібно до черепахи і, коли це трапляється, так важко стає достукатися до рідної людини через товстий кам'яний кістяк.

Спробуйте в письмовій формі відновити діалог конфліктної ситуації.

Відтворіть на папері неприємну розмову з партнером. Проаналізуйте її, акцентуючи свою увагу не на тому, що не так сказав партнер, а на тому, де ви самі допустили помилку.

Якщо ваш партнер, вчинив невірно, проте почуває себе скривдженим, заспокойте його, пригорніть, дайте відчутти тепло вашого серця.

Ваша увага та ніжність дадуть змогу коханій людині заспокоїтися, а згодом вже за спокійних обставин проаналізувати те, що сталося.

Вчіться визнавати свої провини. Не соромтеся просити пробачення.

Кожен з Вас вихований у певному середовищі, кожен має власні стереотипи. Проте ніколи не давайте останнім брати гору над здоровим глуздом. Будь-яка темрява потребує світла, то ж будь-яка провинна потребує прощення. А прощення можна отримати лише тоді, коли просити про нього. Останнє неможливе без визнання власних провин та гріхів.

Намагайтеся не дорікати партнерові, а ділитися з ним своїми переживаннями, почуттями, болями.

Пряма критика недоліків будь-якої людини запускає механізм її психологічного захисту. Тому дорікання не тільки не впливають позитивно на партнера, але й відштовхують його від Вас. Проте, коли Ви у розмові з коханою людиною зосереджуєте увагу не на її недоліках, а на власних почуттях, що мають місце у Вашому серці за тих чи інших обставин, тим самим даєте шанс близькій людині доторкнутися до Вашої душі, відчутти біль, що спричиняють її непродумані вчинки. Даєте шанс партнерові самому виправити власні недоліки.

Вчіться слухати та сприймати думки, проблеми вашої половини.

Людина істота егоїстична. І це стосується кожного із нас. Часто-густо свою біль, свої незручності ми ставимо вище за аналогічні проблеми близької людини. За власними невдоволеннями інколи ми навіть не чує-

мо слів коханих.

Проте, як би важко Вам не було — зупиніться. Вслухайтеся в слова, в почуття людини, що йде з Вами цим життям. Спробуйте зрозуміти її біль, її стан. І можливо Ви побачите, що Вам значно легше, значно простіше, ніж Вашому партнерові. Замість того, щоб жаліти себе, Ви допоможете коханому чи коханій, і цим самим Ви допоможете собі.

Якщо Ви сам-на-сам залишилися зі своїм незадоволенням партнером,

ки вислухати все, що Ви йому скажете. Відчуйте його присутність, відчуйте силу накопичених образ, невпевностей. Скажіть йому про все, що у Вас накопичилося всередині.

Можливо, це не найшляхетніший метод, проте як виключний засіб, він може стати Вам у нагоді. Завершивши подібним чином накопичені емоції, Ви будете готові для конструктивної розмови з вашим партнером, і замість того, щоб виливати на нього всі невдоволення життям, роботою, транспортом чи ще чимось, Ви здатні будете поговорити про ті почуття, що безпосередньо Вас хвилюють у стосунках з коханою людиною.

Якщо Ви боїтеся бути не почутим чи не вислуханим Вашим супутником життя, напишіть йому листа.

Перевага письмово монологу полягає в тому, що партнер муситиме дочитати його до кінця без переривання Вашої сповіді непотрібними чи образливими репліками. Лист здатний донести Ваші почуття, страхи та біль до коханого чи коханої. Людина, опиняючись сам-на-сам з аркушем паперу, невільно забуває про свій страх бути незрозумілою, висміяною. Донесіть до партнера глибину Вашої душі, радість і біль Вашого буття.

Проте пам'ятайте, ні за яких умов не слід дорікати чоловікові чи дружині словами «це ти зробив», «це ти не розумієш». Натомість, поясніть Ваш власний стан висловами «мені боляче», «цього я не в змозі зрозуміти», «мені забракло сил» тощо.

Щасливим є не те подружжя, в житті якого відсутні конфлікти, а те, що здатне гідно долати їх, піднімаючись кожного разу на новий щабель взаєморозуміння та дарування себе.

то для пом'якшення невротичності вашого стану, застосуйте техніку «порожнього стільця».

А саме — в крісло чи на стілець уявно посадить перед собою вашого супутника, що приготувався мовч-

Як зберегти романтичні почуття протягом усього життя

Кожен із нас є будівничим власного щастя. Кожен із нас є відповідальним за вітрила почуттів родинного човна. Від кожного із нас залежить чи буде здатен той вітрильник пройти бурхливими хвилями життєвого моря. І не просто пройти, а пройти з насолодою, зберігаючи романтику дивовижної подорожі, відчуття живодайних крапель морського бризу, захоплення від краси довколишніх просторів і тріпотіння серця від дотику коханої людини. Людини, що ладна віддати за Вас власне життя. Людини, заради якої Ви не пошкодуєте свого єства.

Щоб полегшити подорож, ми пропонуємо декілька невеличких порад, які, можливо стануть Вам у нагоді.

Кажіть собі компліменти, робіть собі невеличкі подарунки та приємності.

Для того, щоб інші Вас сприймали цікавою людиною, в першу чергу, слід, щоб Ви самі себе бачили в подібному світлі. Якщо Ви постійно будете невдоволені власним зовнішнім виглядом, то врешті-решт ним будуть невдоволені і оточуючі. Тому не соромтеся говорити собі компліменти. Ви людина, людина унікальна, неповторна і прекрасна вже в самій своїй унікальності. І такими Вас сотворив Господь. Відчуйте власну неповторність, відчуйте насолоду від того, що Ви бачите у дзеркалі. Подякуйте Богові просто за те, що Ви є і є саме таким (чи такою) єдиним (єдиною), неповторним (неповторною).

Коли ми хочемо комусь показати, що ми його любимо, то даруємо йому подарунки. Також слід і собі робити певні приємності. Запитуйте хоч інколи, щоб Вам хотілося — і робіть це. І навіть, якщо на даний момент Ви маєте якусь матеріальну скруту, однак не це є головним. А головним є Ви самі. Тож попри все, робіть собі хоч інколи подарунки.

Проте застерігаємо, інколи вдавшись до цього доброго кроку, інший ми робимо у бік самоосуду та самобичування. За таких умов, радість від дарунку жорстоко нищиться. Не дозволяйте сумнівній заощадливості руйнувати красу любові до себе.

Але також пам'ятайте, що Ваш партнер також заслуговує на подібні радості. І як би вам тяжко не було, Ви маєте розділити з ним приємність придбання, навіть, якщо після цього доведеться кілька днів відмовитися від думки про їжу.

Думайте частіше про позитивне, що є у Вашій половині, а не згадуйте про вади.

Акцентуючи свою увагу на негативних проявах Вашої дружини (чоловіка), Ви, деякою мірою, потрапляєте під вплив самонавіювання, посилюючи тим самим власний негативізм. Щоб Ваші почуття ніколи не згасли

починайте свій ранок з подяки Богові за свою «половину», з думки про її неповторність та красу. Відчуйте насолоду від того, що Він (чи Вона) просто є у Вас.

Завжди дбайте про свій зовнішній вигляд.

Ваш партнер заслуговує на те, щоб Ви завжди мали приємний вигляд не тільки тоді, коли приходять гості, чи Ви йдете на вулицю, але й тоді, коли Ви просто поряд з ним у буденних умовах. Мова не йде про макіяж чи дорогу сукню. Мова, в першу чергу, йде про охайність.

Жінка у засмальцьованому халаті чи подраних штанцях, подібно як і до чоловіка у старих вицвілих сімейних трусах, навряд чи здатні схвилювати серце, заставити його ніжно тріпотіти.

Коли ваш партнер стає свідком постійної неохайності, то цілком природно, що його уяву починають хвилювати зовсім інші образи. Ви мусите мати такий вигляд, щоб Ваш супутник завжди бачив Вашу глибоку вроду. І тоді, найвродливіші актриси чи актори в сприйнятті Вашої половини не зможуть навіть суперничати з Вашими цнотами та природною красою.

Влаштовуйте собі побачення з Вашою «половиною».

Мова не йде лише про побачення до одруження. Перебуваючи у шлюбі, вам слід зустрічатися зі своїм коханим чоловіком чи любою дружиною поза межами квартири. Це може бути побачення після роботи або під час обідньої перерви. А ще: добре влаштовувати побачення, як нагоду відвідати театр, концерт чи кінотеатр.

Жінка завжди переживає романтичні почуття, коли збирається до чоловіка, який її чекає, хвилюється. Але і чоловікові корисно не просто побачити дружину, чи побачити увесь процес її збирання, а побачити її у світлі очікування десь під театром, чи під годинником, а може біля улюбленого пам'ятника. І тоді, коли Він спрямовує свій погляд на кохану постать, бачить дивовижну її вроду, і бачить те, що ця врода набула сили саме для нього єдиного, в його душі починають вигравати усі фарби почуттів і саме тоді виникає бажання подарувати їй увесь світ.

Вихідні для двох (раз на півроку).

У майбутньому Ви можете мати великі родини, а ще більші господарства. Та не бійтеся принаймні раз на півроку забувати про це. Ваше кохання заслуговує на те, що б хоча два рази на рік ви мали змогу побути просто чоловіком та дружиною. Ваші діти можуть на день відвідати близьких родичів, худобу можуть доглянути сусіди чи приятелі.

Якщо ви маєте можливість вдвох здійснити невеличку подорож чи прогулянку, скористайтеся такою нагодою. Але навіть, якщо у вас не стане грошей на поїздку, залишайтеся вдома. Забудьте, що маєте якусь роботу по господі, Ви її однак ніколи не переробите. Присвятіть вихід-

ні одне одному, відчуйте спільно з Вашою «половиною» красу спільної взаємоповаги.

Влаштуйте вечери при свічках.

Подібний елемент завжди вносить в подружні стосунки відчуття романтики. Вкладіть раніше дітей спати і проведіть удвох приємний, романтичний вечір зі свічками та ніжною музикою. Тільки Ви і ваше кохання.

Проте, не перестарайтеся у приготуванні до цієї події. Не слід завалювати стіл їжею. Бо якщо її буде забагато, то Вам вже буде не до спілкування. Наївшись, Ви просто знесилено заснете і всі Ваші шляхетні мрії про романтичний вечір залишаться лише мріями.

Пишіть любовні записки та дрібні нагадування.

Любовні записки додають романтичних хвилювань у подружньому житті. Не соромтесь, хоча б іноді, у письмовій формі освідчуватися в коханні. Дайте змогу партнерові за Вашої відсутності поміркувати над Вашими словами. Пишіть йому невеличкі нагадування про себе. Ці записки можуть містити, як Ваші власні слова, так і рядки із віршів, що сподобалися, вислови мудреців чи просто несподівані ідеї або пропозиції. Та головне, щоб перо змогло передати хвилювання Вашої душі, ніжність та любов Вашого серця.

А ще, не забувайте про блага цивілізації — пишіть один одному любовні SMS та надсилайте ніжні MMS.

Частіше думайте про «свою половину».

Зосереджуйтеся подумки на тому, що можете зробити для партнера, а не на тому, що він може зробити для Вас. Не перетворюйте власне життя на крамницю. Операція купівля-продажу не здатна зробити шлюб щасливим. Якщо Ви зосереджуєте свою увагу на тому, що зробив для Вас партнер, то в врешті-решт починаєте просто віддячувати йому за його вчинки, тобто Ви всього-на-всього розраховуєтесь за «придбаний товар».

Коли Ви отримуєте насолоду від процесу власного дарування коханому чи коханій, то, навіть, відсутність у даний момент уваги з його чи її боку, не здатні зіпсувати Вам настрою. Натомість, коли Ваш дар попередньо розрахований на віддачу, то Ви ніколи не зможете оцінити красу самої віддачі, оскільки вона сприйматиметься за належне, а відсутність уваги до Вас стане джерелом образ та розчарування. То ж не позбавляйте себе насолоди дарувати!

Родина — це первинна церква і їй притаманні всі атрибути материнської Церкви: спільна молитва і спільний стіл.

Моліться по окремоті одне за одного і моліться разом як цілісна спільнота. Молитва є не тільки потужним духовним фактором людського

зростання, але й психологічним механізмом у позитивізації образу партнера та родини.

Коли ми з турботою доручаємо кохану людину Богові, ми не просто перекладаємо турботу на Творця, але й зростаємо самі у любові, оскільки наші думки у цей момент поглинуті ніжністю, опікою і добротою.

Крім того, не забувайте про велике єднаюче значення спільного столу. Принаймні раз на день уся родина мусить мати спільну трапезу. Саме за таких умов формується відчуття єдиного психологічного простору, де окреме я кожного члена родини ніби дифузує у спільне «МИ».

У протилежному випадку, кожен мешканець вашого дому, попри будь-яку приязність, буде відчувати власну відокремленість. Родинний стіл — це сакраментальний символ єдності родини.

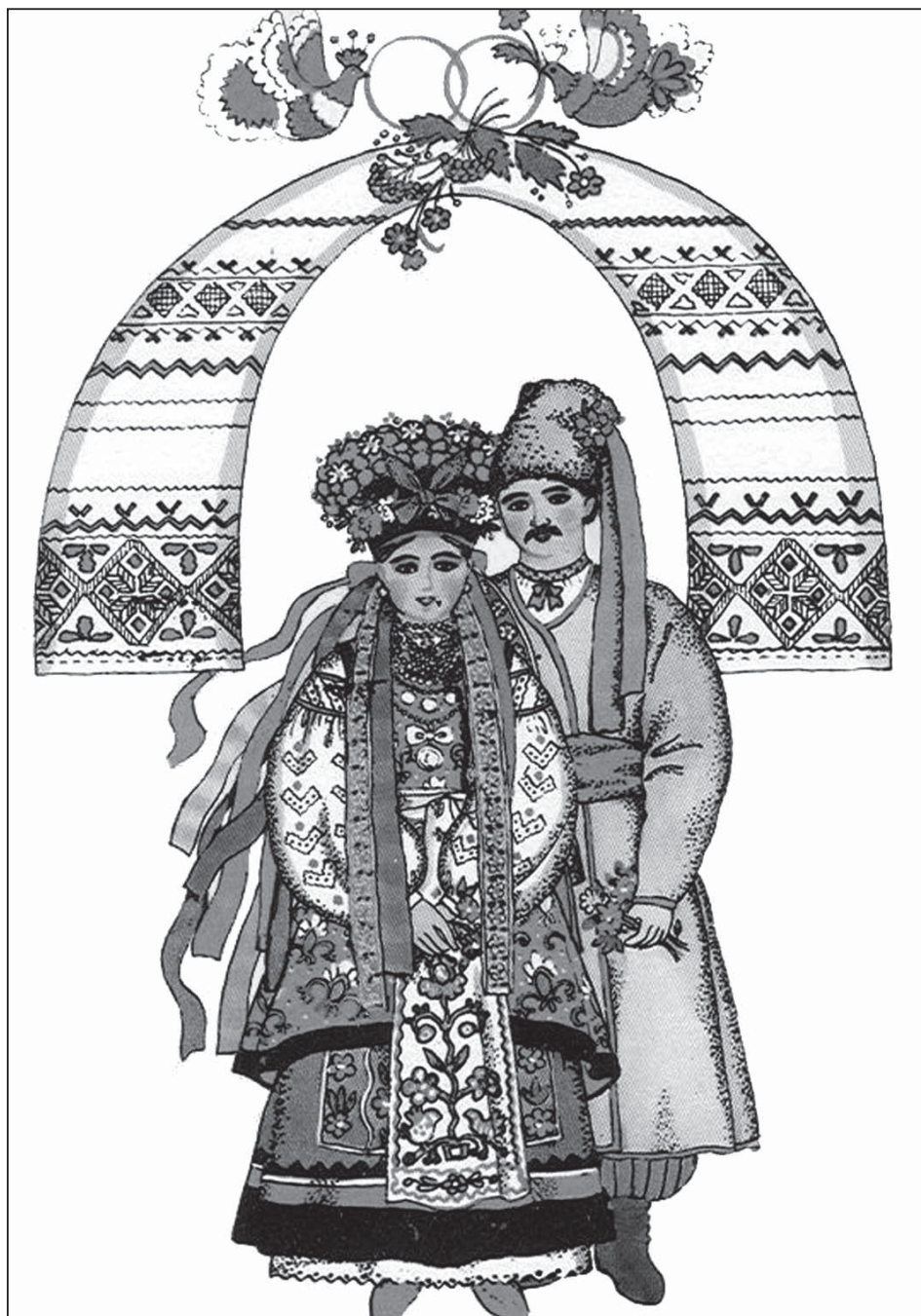
Пам'ятайте! Саме Ви є першим ангелом-охоронцем для своєї «половини» та всієї родини, першим заступником перед Богом. То ж хай Ваша молитва завжди буде щирою і підносить до Творця дивовижну любові Вашого серця.

«Коли я говорю мовами людськими й ангельськими, та любові не маю, — то стаю я, як та мідь дзвінка або бубон гудучий! І коли маю дар пророкувати, і знаю всі таємниці й усе знання, і коли маю всю віру, щоб навіть гори переставляти, та любові не маю, — то я ніщо!...

Любов довго терпить, милосердствує, не заздрить, не величається, не вивищується, не поводить нечемно, не шукає тільки свого, не рветься до гніву, не думає лихого, не радіє з неправди, але тішить правдою, усе зносить, вірить, сподівається, терпить!

Любов ніколи не переминає! Хоч пророцтва й існують, та припиняться, хоч мови існують, — замовкнуть, хоч існує знання, — та скасується»².

² Біблія: 1 Кор., 13, 1-8

УКРАЇНСЬКІ ТРАДИЦІЇ

ОДЧИНЯЙТЕ ДВЕРІ — НАРЕЧЕНА ЙДЕ!

Уще теплі осінні суботи вулиці міст запруджують розкішні весільні кортежі — довжелезні лімузини, старі поважні «чайки», елегантні карети. Біля історичних пам'яток походжають чарівні наречені у пишних білих, рожевих, ніжно-блакитних весільних сукнях зі своїми трохи збентеженими майбутніми чоловіками.

Однак все частіше сучасна молодь повертається до власне українських традицій, з погордою відкидаючи запозичені з-за кордоном стандарти. А що негарного чи неправильного в такому весіллі?

Наречена у прикрашеній етнічними орнаментами сукні, молодий — верхи на коні, та й на весілля запрошується не 40 гостей, а всі 400, і гуляють не один день, а цілий тиждень. І все це дійство наповнене піснями, глибоко символічними діями, де відображається народна мораль, етичні норми та світоглядні уявлення, що формувалися протягом століть.

Наприклад, весільний похід молодим, імітація викрадення нареченої, а діалог старостів про куницю та мисливця, обмін подарунками між сватами, викуп коси, виплата штрафу за безчестя — своєрідний відгомін звичаю укладання шлюбу на основі купівлі-продажу.

У цілому ж українське весілля поділяється на три цикли: передвесільний, власне весільний і післявесільний. У свою чергу кожен із циклів складався з низки обрядів.

Дошлюбне спілкування. Система дошлюбного спілкування передбачала певні норми залицяння та сватання. Молодь спілкувалася переважно в межах свого села, а в містах — у межах вулиці, навіть свого «кутка».

Найпоширенішими формами дошлюбного спілкування були вулиці, забави, вечорниці тощо. На забавах молодь розважалася, співала, танцювала, водила хороводи. У холодну пору збиралися в приміщенні на досвіт-ки та посиденьки.

Хлопці та дівчата спілкувалися на людях, тобто перебували під певним соціальним контролем. За звичаєм, дівчина наодинці з хлопцем могла бути лише до заходу сонця. Це, втім, не заважало молоді цілуватися та милуватися, проте свою цноту дівчата берегли. Дівчину, яка давала волю нестримному кохання, били мотуззям від дзвонів, намоченим у соляній ропі. В західних районах України майже до ХХ ст. побутував звичай фізично карати хлопця і дівчину за перелюбство. Однак подібні випад-

ки траплялися рідко, оскільки вся система виховання молоді ґрунтувалася на дбайливому, лицарському ставленні хлопців до дівчат і наречених, на романтизації почуттів.

Сватання. Починалося весілля сватанням, коли старости від молодого йшли до батьків обранки укладати попередню угоду про шлюб. Свататися було прийнято у вільний від польових робіт час (на М'ясниці та від Паски до Трійці).

Бували, однак, випадки, коли дівчина не давала згоди на одруження. На знак відмови вона повертала старостам принесений ними хліб або ж підносила молодому гарбуза чи макогона. Щоб уникнути сорому, часом посилали «розвідника», котрий мав довідатися про наміри дівчини та її батьків, або йшли свататися пізно ввечері, щоб люди не бачили.

Сватання дівчини. «Прийміть мене, мамо, я ваша невістка» — такими словами, як не дивно, два століття тому дівчина починала сватання. Згідно з існуючими звичаями, вона мала на це таке саме право, як і хлопець.

Сватання дівчини як відгомін матріархату здавна побутувало у різних народів і не суперечило традиційним шлюбним ритуалам.

Дівчина пропонувала хлопцеві руку, не заручаючись його згодою, причому їй дуже рідко відмовляли, бо це могло накликати нещастя. Про силу цієї традиції свідчить звичай, що існував у XVIII ст.: злочинця, засудженого до страти, могли помилувати, якщо котрась із дівчат висловлювала бажання взяти його за чоловіка. Проте в міру того як зростала роль чоловіків у суспільній сфері, такі звичаї поступово забувалися. І вже наприкінці XIX ст. ініціатива у сватанні цілком перейшла до парубків, а роль дівчини звелася до сором'язливого колупання печі та подавання старостам весільних рушників.

Оглядини — знайомство з господарством молодого, яке здійснювалося невдовзі після успішного сватання. Природа цього звичаю пов'язана з укладом селянина-трудівника, для якого господарство було основою його життєдіяльності. Батьки парубка намагалися якомога краще представити міцність господарства свого сина, демонструючи його так, щоб оглядини завершилися шлюбною угодою. Часом, навіть вдавалися до хитрощів: позичали у сусідів худобу або сільськогосподарський реманент.

Заручини — перший передвесільний обряд, що набував законної чинності. Старший староста накривав рушником хліб, клав на нього руку дівчини, зверху — руку хлопця і перев'язував їх рушником. Після цього ритуалу молода перев'язувала старостів рушниками, а всіх присутніх обдаровувала хустками, полотном або сорочками. Після усіх церемоній молоді вважалися зарученими і відтепер не могли відмовитися від шлюбу. Відмова вважалася за безчестя, яка тягла за собою матеріальне відшкодування.

Напередодні весілля влаштовували прощання нареченої та нареченого з дівочою й парубоцькою свободою, що втілювалося в обряді дівич-

вечора. Це був обрядовий акт відокремлення наречених від несімейної групи молоді.

Випікання короваю — один із найпоширеніших весільних обрядів, який символізував освячення громадою новоствореної родини. Українці пекли багато видів весільного хліба: коровай, теремок, гільце, лежень, полюбовники, шишки, гуски, калачики, кожен з яких виконував специфічну обрядову функцію.

Однак чільне місце відведене саме короваю. Він — окраса весільного столу, символ щастя і достатку. Пекли його спеціально запрошені молоді, які приносили з собою борошно, яйця та сало. Вважалося доброю ознакою, коли коровайниць була непарна кількість (найкраще сім). Щоправда, в деяких районах запрошували парне число жінок: щоб молоді увесь вік прожили в парі. При цьому коровайниці повинні були перебувати у першому шлюбі і жити в злагоді.

Спільність дій під час випікання короваю мала символізувати єдність майбутньої сім'ї. Для цього коровайниця зв'язували рушником і вони мусли все робити разом: місити тісто, виплпювати оздобу, обмивати руки. Існувало повір'я, що вдало спечений коровай принесе молодим щастя, тріснутий віщує розлучення, а покручений — злу долю. Тому коровайниці «улещували» коровай приказками та піснями.

Складна церемонія весільного походу передбачала і декілька викупів за наречену. Перший влаштовували у вигляді перейми неодружені хлопці на знак того, що відпускають дівчину з молодіжної громади. Повторювався викуп біля воріт хати нареченої (ворітна) — за право вступу молодого на територію іншого роду, потім у сінях — за місце біля нареченої. Останній викуп — весільний пропій — відбувався наприкінці весілля.

Вінчання як форма церковного шлюбу, було запроваджене Синодом протягом XVII–XVIII ст. На перших етапах цього процесу воно погано сприймалося населенням України, оскільки суперечило народним весільним обрядам. Повінчані молоді нерідко певний час жили нарізно, аж поки не справлять традиційне весілля. Лише поступово освячення шлюбу в церкві набрало юридичної сили і стало невід'ємним компонентом весілля.

Покривання — найдраматичніший весільний обряд, що символізував перехід молодої до заміжнього стану. Символічні дії через розплітання коси та покривання голови молодої очіпком і наміткою підкреслювали ієрархічність шлюбного союзу. Молоду садовили на діжу, брат або приданка розплітали їй косу і мастили волосся маслом чи медом.

На Поділлі втинання коси здійснював молодий: посадовивши наречену собі на коліна, відрізав косу ножицями. На Закарпатті зберігався і більш архаїчний обряд — відсікання коси. Після церковного вінчання розпочиналися танці, під час яких молодій обтинали косу. Родичі молодого прив'язували кінець коси до гвіздка, вбитого в стіну. Молодий серед танцю повинен був виявити таку спритність, щоб єдиним ударом топірця повністю відрубати косу. Після цього родичі молодої приймали хлопця до свого роду.

Відрізвавши косу, молоду покривали очіпком. За ритуалом вона мала двічі його зривати, і тільки на третій раз корилася долі. Від цього моменту вона переходила у стан жінки з відповідними нормами поведінки. Вони підкреслювалися, зокрема, вбранням: заміжня жінка збирала волосся у жмут й запиналася хусткою або вдягала очіпок. Виходити поміж люди без нього вважалося непристойним.

Посаг (придане). Кожна українська дівчина готувала собі придане, зокрема ту його частину, що становила так звану скриню. Адже посаг складався з двох частин: худоби та скрині. Щодо першої, то її виділяв батько. А те, що входило до скрині, дівчина мала готувати собі сама. Скриня включала постіль, рушники, одяг, а також стрічки та хустки, якими дівчина мала обдаровувати весільних гостей. Завершували готувати посаг

у передостанній день весілля.

Парубки також брали участь у створенні матеріальної основи майбутньої сім'ї. Вони, як правило, працювали у господарстві. Причому до цієї праці їх залучали досить рано — з 12-13 років. Адже молодий, беручи шлюб, мав сплатити нареченій віно — своєрідний викуп, вартість якого або дорівнювала посагові, або навіть перебільшувала його.

Комора — цикл обрядів шлюбної ночі, що складався з двох частин: перша включала обряд перевдягання молодої, вивід її до гостей, власне в комору, демонстрацію цнотливості; друга — приєднання невістки до родини чоловіка, розпалювання печі, готування обіду, частування свекрів. Закінчувалося весілля розподілом короваю та обдаруванням молодих і родини нареченого.

До післявесільного циклу належать колачини. Цей обряд спрямований на зміцнення зв'язку між сватами та полегшення періоду адаптації нареченої в чужому роду.

Звичайно, з роками ці обряди спрощуються, адаптуються до нових умов, навіть зникають, тому ми повинні поважати цю можливість доторкнутися до нашої історії, взяти в себе крихту українських традицій, що формуються на досвіді десятків поколінь наших предків.

ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ ЦИВІЛЬНОГО ШЛЮБУ

ВВесіллям закінчуються казки про принцес і бульварні романи. І в минулі часи, і в наші дні багато дівчат мріють про подібний «щасливий фінал».

Проте все частіше можна зустріти молодих жінок, що скептично усміхаються побачивши щасливих «принцес» в білосніжних сукнях. Вони не вірять в казки і зневажають горезвісний «штамп в паспорті». Вони прагнуть зберегти незалежність і вибирають цивільний шлюб.

Але чи завжди цивільний шлюб виявляється свідомим вибором жінки, чи відповідає її дійсним бажанням і прагненням, і чи не є міркування про незалежність лише прикриттям власного безсилля перед небажанням чоловіка вступати в законний шлюб? Спробуємо розібратися в цьому.

«Я вільний, немов птах в небесах»

Отже, один з головних доводів на користь цивільного шлюбу — це прагнення його учасників до свободи і незалежності.

Ніхто нікому нічого не винен.

Ніхто нікому нічим не зобов'язаний.

І чомусь так і тягне продовжити: Ніхто нікому не потрібний.

Прихильники цивільного шлюбу дуже люблять міркувати про свободу у взаєминах. Але що це за свобода? Свобода від відповідальності перед близькою людиною або свобода для побудови нових взаємин?

На жаль, в цивільному шлюбі свобода надається, як правило, лише одній із сторін, і в переважній більшості випадків — чоловіку. Адже цивільний шлюб рідко є результатом спільного волевиявлення партнерів. Майже завжди один просто поступається вмовлянням іншого, тому що боїться його втратити. І найчастіше це — жінка.

У надії утримати коханого, вона погоджується на сумісне проживання без будь-яких умов і зобов'язань і починає чекати. Чекає, коли коханий захоче узаконити відносини з нею, запевняючи при цьому оточуючих, що дорожить своєю свободою і незалежністю.

Насправді, більшість жінок до цих пір прагнуть до стабільності і мріють про того «єдиного», з яким проживуть все своє життя. Але, як показує практика, чоловіки, починаючи жити цивільним шлюбом, насилу погоджуються на шлюб законний. З цілком зрозумілих причин. Їм дуже зручно і комфортно так. Навіщо щось міняти? До того ж навколо стільки красивих і цікавих жінок, а раптом вдасться зустріти кого-небудь кращого? От так цивільний шлюб виявляється пасткою для багатьох жінок, які пішли на повідку своїх коханих, що підготували їм долю «нареченої в халаті».

«Якщо в серці живе любов!»

Ще прихильники цивільного шлюбу люблять висміювати так званий «штамп в паспорті». Адже він не може гарантувати довготривалості відносин. Та і, взагалі, як раціонально думати про штамп в паспорті, якщо в серці живе любов! Хіба доводиться тут говорити про справжні почуття?

Логіка в подібних міркуваннях присутня. Але вона працює лише в тих окремих випадках, коли цивільний шлюб дійсно влаштовує і чоловіка, і жінку. Зазвичай же він сприймається як перевірка відносин на міцність. І про які високі почуття, пробачте, можна говорити у такому разі? Хіба не верх раціональності — давати улюбленій людині випробувальний термін, і до того ж, часто, на вельми невизначений час?

Не заглиблюючись в нетрі міркувань про сексуальну сумісність, припустимо, що проблема сексу для двох закоханих вирішена. Що ж заважає їм прийняти важливий крок і одружитися? Зневага умовностям або все-

таки відсутність справжніх почуттів?

Говорять, що ті, хто прагне поставити штамп в паспорті, не довіряють партнерові, а, отже, не люблять по-справжньому. Але хіба панічний страх перед штампом в паспорті не демонструє набагато більше недовір'я партнерові, недовір'я почуттям, які вони випробовують?

«О мої, о мої тато-мама...»

Дуже часто прихильники цивільного шлюбу говорять наступне: житимемо без штампів в паспорті, а якщо з'явиться дитина — одружимося. Про що це говорить? Чи не про те, що народження маленької людини сприймається ними, як подія суперважлива, що накладає на них певну відповідальність? Звідси відразу напрошується логічне питання: значить, їх власні відносини не були настільки важливі, щоб відчувати відповідальність по відношенню один до одного?

Але найгірше те, що подібні міркування з боку чоловіків часто є лише черговою відмовкою, зручним способом жити без зобов'язань і при цьому виглядати красиво. Як тільки з'явиться малюк, відгуляємо весілля! Але будь-який сучасний чоловік чудово знає, що уникнути небажаної вагітності не складає труднощів, адже контрацепцію ніхто не відміняв.

«Мені дружина — не дружина, хоч мила, але не дружина...»

Всім відомо: жінка в цивільному шлюбу вважає себе заміжною, а чоловік — неодруженим. Та і оточуючі рідко сприймають цивільний шлюб серйозно. Працедавців, наприклад, не цікавить інформація про вашого цивільного чоловіка. Якщо ви офіційно не зареєстровані в шлюбі, вас сприйматимуть, як незаміжню жінку, особисте життя якої поки що не влаштоване, а це, як ви самі розумієте, не є плюсом в очах шефа.

Звичайні люди також не схильні сприймати серйозно цивільний шлюб. Мені, наприклад, не раз доводилося чути від приятельок, що намагаються відбити чоловіків у «цивільних дружин», що муки совісті їх в даному випадку не мучать, оскільки цивільний шлюб — не сім'я, і розбивати тут нічого.

Можна ще довго сперечатися про переваги і недоліки цивільного шлюбу. Від себе хочу додати лише одне: погоджуйтесь на цивільний шлюб, ми, жінки, приймаємо чоловічі правила гри, заганняючи тим самим себе в пастку. Можливо, варто, нарешті, встановити свої правила?

АЛІМЕНТИ НА ДИТИНУ — БАТЬКІВСЬКИЙ ОБОВ'ЯЗОК ЧИ КАРА?

У нашому розумінні сплачувати аліменти на утримання своєї дитини — це святий обов'язок того з батьків, хто після розлучення проживає окремо від своєї дитини. Така собі примусова фінансова допомога дітям, яка в чинному законодавстві розцінюється як форма участі в їх вихованні. Ось тільки ставлення до такого виховного моменту в нашому суспільстві різне. Одні вважають, що аліменти — це необхідність, і без них неможливо виростити дитину. Інші виступають якщо не категорично, то помітно проти цього обов'язку, сприймаючи аліментну повинність як кару чи помсту колишньої дружини або чоловіка за невдале сімейне щастя...

Про те, хто «за», а хто «проти» аліментних виплат, здогадатися нескладно, особливо, коли взяти до уваги той факт, що їх отримувачами зазвичай стають жінки, яких суд у 99 випадках зі ста призначає опікунами дитини.

Отже, й аліменти дістаються їм як матерям, котрих уповноважено розпоряджатися отриманими грошима до повноліття свого чада. А платни-

ками аліментів є переважно чоловіки. І стягувати з них аліменти жінки можуть не тільки після офіційного розпаду сім'ї, в якій є дитина, а й під час спільного проживання.

Інакше кажучи, з моменту, коли чоловік став батьком, він стає одночасно потенційним платником аліментів. Хоча сам термін «аліменти», що так міцно ввійшов у наше життя, під кутом правової лексики застосовується лише в тих випадках, коли втрачено нормальні сімейні стосунки. Але це не змінює суті справи, оскільки в реальному житті чоловікові все одно доводиться платити. Бо довести в суді, що до подачі дружиною позовної заяви до суду його матеріальна та натуральна (харчами і речами) допомога дитині була достатньою, вкрай складно.

Оскільки на кожен такий факт батькові потрібно мати доказ у вигляді платіжного документа (чека або квитанції), що підтверджує купівлю тих чи інших речей або продуктів. Мало того, татові в суді потім іще доведеться довго доводити, що цей буханець хліба чи банан з'їла її дитина, а не він сам. Для цього вже потрібні показання свідків. А гарантій того, що в суді серйозно займатимуться справою про стягнення з нього аліментів, на жаль, немає жодних. Як правило, рішення за такими позовами наші судді через надмірну завантаженість виносять дуже швидко, не заглиблюючись у подробиці...

Якось один мій знайомий, у котрого колишня дружина спочатку відібрала квартиру, а тепер щомісяця стягує з нього 500 доларів на утримання доньки, при цьому не підпускаючи до дитини, недвозначно висловився з приводу присудження аліментів: мовляв, якби всі чоловіки знали про те, що їх чекає після народження діток, то нізащо не погодилися б обплутати себе сімейними путами. Хоча, хто знає, можливо, серед нашої сильної половини людства є й такі татусі, котрі з радістю виплачують аліменти. Але, якщо вони і є, то, гадаю, їх зовсім небагато.

Оскільки в більшості випадків аліментна повинність сприймається батьками як несправедлива міра покарання. Одного разу мій викладач — інтелігентна людина, професор, академік — якось поскаржився мені, що його колишня дружина стягла з нього аліменти і тепер йому соромно з'являтися в бухгалтерії. Оскільки на нього підозріло дивляться дівчата-працівниці, котрі угледіли в його зарплатному листку рядок про стягнення аліментів.

Отже, він поганий батько, оскільки ухилився від свого обов'язку утримувати дитину, тому його колишній дружині довелося звертатися до суду. Хоча насправді мій викладач душі не чув у своїх дітях і вже точно не міг покинути їх напризволяще...

Слід сказати, що не всі татусі такі совісні, як мій професор. Бувають «годувальники», які забувають про існування свого чада й зумисне ухиляються від сплати аліментів. Але з ухваленням нового Сімейного кодексу України з'явилося таке поняття, як «пеня за несплату аліментів».

Здавалося б, який стосунок пеня має до обов'язку утримувати дитину? «Прямий, — відповідає автор Сімейного кодексу України професор, академік, провідний спеціаліст у сфері сімейного та цивільного права Зореслава Ромовська. — Оскільки аліменти — це грошове зобов'язання, а за невиконання кожного грошового зобов'язання, наприклад, щодо сплати податку, за законом стягується пеня. У випадку з аліментами за кожен прострочений день нараховується 1%».

У такому разі, якщо борг за аліментними виплатами становить один місяць — наприклад, січень, у якому 31 день, — то із суми, скажімо, 1 тис. грн. нараховується пеня в розмірі 310 грн. Оскільки Цивільний кодекс не передбачає стягування пені з пені, то за три місяці заборгованості (січень, лютий, березень) пеня з 3 тис. грн. становитиме 900 грн., і не більше. Слід також пам'ятати, що пеня не стягується, якщо чоловік покинув сім'ю, а дружина на нього чекає і не вимагає з нього аліментів через суд. Ця норма закону є застосовною лише тоді, коли йдеться про невиконання судового рішення, на що має бути офіційне підтвердження Державної виконавчої служби. Такий метод боротьби з неплатниками аліментів, на думку юристів, досить ефективний, оскільки в більшості випадків змушує замислитися несумлінних батьків про те, що в разі відмови сплачувати визначену судом суму він може втратити значно більше...

Що ж до розміру стягуваної на утримання дитини суми, то в радянському законодавстві було точно визначено, що вона має становити 25% від заробітку. Такою нормою закону, за словами Зореслави Ромовської, за радянських часів були незадоволені чоловіки з високим рівнем доходів, які працювали на Північному полюсі, у шахті й льотчиками-випробувачами. Найчастіше їхня місячна зарплата перевищувала 3 тис. карбованців. Таким чином, аліменти на дитину, стягвані з батьків-шахтарів, нафтовиків і льотчиків, були значно більші, ніж зарплата вчителя. Отже, йдеться про певну несправедливість стосовно не лише батьків, а й їхніх дітей. Оскільки серед юристів, психологів і соціологів існує думка, що зайві гроші розбещують дитину. Як правило, діти багатих батьків не бажать учитися і часто скочуються до алкоголю й наркотиків. Тому виплати на їх утримання не мають перевищувати меж розумного, вважають юристи.

«За моєї пам'яті був один випадок, коли синові народного депутата, у якого доходи в 2000 році були в межах 2 млн. дол., могли присудити 250 тис. дол. аліментних виплат, — розповідає Зореслава Ромовська. — За тими мірками це була надто велика сума. Тому зайшла мова про те, що в сімейному законодавстві має бути визначе-

но межу у вигляді максимального розміру аліментних виплат. Чого поки що в нас не зроблено».

Попри це, у Сімейному Кодексі України з'явилися й свої плюси, за які, за словами Зореслави Василівни, чоловіки — приватні підприємці винні їй філіжанку кави. Ідеться про відсутність обов'язкової 25-відсоткової межі стягування аліментів на дитину. Їхній розмір сьогодні встановлює суд, який, ухвалюючи рішення, зобов'язаний урахувати те, що ці виплати мають бути не менші ніж 30% прожиткового мінімуму для дитини. Отже, дітям з шести до 18 років належить виплачувати не менш як 204 грн., а малюкам до шести років — близько 180 грн. А для тих дітей, чії татусі не в змозі дати їм навіть цей мінімум, закон передбачає доплати з держбюджету.

На думку законодавців, це нововведення могло поліпшити матеріальне становище багатьох українських дітлахів, якби під нього держава заклала відповідну матеріальну базу. На жаль, із цим в Україні є певні проблеми...

Ще одним позитивним моментом для чоловіків може стати нововведення в сімейному праві у вигляді можливості здійснювати контроль за цільовим використанням аліментних виплат, тобто виключно на потреби дитини, і вимагати перерахування частини цих грошей на персональний рахунок свого чада. Щоправда, для цього потрібно звернутися до органу опіки та опікунства, який, за вашою заявою, зобов'язаний перевірити цільове використання аліментів.

Якщо ж у ході перевірки буде виявлено, що не всі кошти з перерахованих матері аліментів ідуть на дитину, можна буде звернутися до суду з вимогою переказувати певну частину суми аліментних виплат на банківський рахунок. От тільки гарантій того, що цей позов суд задовольнить, мало. Оскільки серед суддів існує думка, що залишилася їм у спадок ще з радянських часів: нехай, мовляв, батько платить, а мати сама витрачає гроші на дитину так, як їй заманеться.

Та хай там як, але з ухваленням нового Сімейного Кодексу України у татусів дитини з'явилося значно більше повноважень, ніж раніше. Щоправда, вони мають пам'ятати, що паралельно посилилося покарання за невиконання батьківських обов'язків. Так, якщо боржник злісно (!) ухиляється від сплати аліментів, Кримінальний кодекс передбачає притягнення до кримінальної відповідальності — позбавлення волі на строк до двох років.

До того ж, якщо місце проживання платника невідоме, то, за ухвалою суду, його може бути оголошено в розшук, причому повністю за рахунок держави. Втім, на те, щоб знайти несумлінного татуса, а потім довести, що він злісно ухиляється від виконання свого батьківського обов'язку, потрібно витратити не один рік, купу грошей і нервів. Тому наші жінки йдуть на більш радикальні заходи — позбавляють чоловіків, які не беруть участі у вихованні своїх дітей, батьківських прав.

Зараз збільшилася кількість випадків, коли батько дитини за домовленістю з матір'ю сам оспорує в суді своє батьківство. У результаті, якщо жінка підтвердить слова чоловіка, що він не є батьком її сина чи доньки, то суд задовольнить його позов. Після чого вона автоматично набуває статусу матері-одиначки, а з ним і можливість отримувати від держави певну фінансову допомогу. І таких випадків, коли батько, перебуваючи у змові з матір'ю, фактично відмовляється від своєї дитини, за словами Зореслави Ромовської, з кожним роком більшає.

Добре це чи погано — відповісти складно, адже це особистий вибір кожного. Одне зрозуміло точно: цей вибір у більшості випадків зумовлений грошима, які для батьків і матерів у нашому суспільстві мають значно більшу вагу, ніж нормальні сімейні стосунки.

Олександр СЕДЕЛЬНИКОВ
м. Сімферополь

МІНЛИВОСТІ РОДИННОГО ЖИТТЯ

Ти все частіше починаєш підвищувати на мене голос... Це недобре. Прийшовши з роботи, я здригаюся від того, що ти кричиш: «Йди прати». Іду прати, але ти починаєш смикати мене, щоб я посидів з тобою на кухні. Все у нас навпаки, не так, як у людей!

Коли бачу, як ти витягуєш пилосос, встромляєш шнур в розетку, мене починає мучити совість від того, що в цей час лежу на дивані і зовсім не думаю про порядок! Я зіскакую з дивана, хапаю пилосос, включаю, починаю енергійно пилососити килим, а ти замість того, щоб задоволено піти зайнятися своїми справами, ходиш за мною і бурчиш: «Підлогу пилосось, не лише килим! І у куточках!... А столик ти відсовував? А коробку ось цю підіймав? Я перевірю, як ти пропилососив. Все рівно — Я КРАЩЕ ЦЕ РОБЛЮ! Я!» Це в кращому випадку. А в гіршому: «Як ти зі мною поводишся? Що це ти у мене вихопив його з рук? Що за варвар!»

Якось ти призналася мені, що це твоя мама завжди наполягала на ідеальній чистоті в будинку. Вона підкреслювала, що лише від ЖІНКИ залежить ця сама чистота, вона просто зобов'язана прибирати квартиру до блиску! Ні, звичайно, моя дружина не помішана на чистоті, немає ні маній, ні фобій, але в наявності комплекс, правда? Комплекс чистої квартири або Я ВСЕ ЗРОБЛЮ САМА! А я — прибічник розділення побутових обов'язків порівну (або хто що краще уміє робити).

Так ми і лаялися, лаємося, напевно, лаятимемося, не тому, що сперечаємося, кому мити посуд, але тому, що кожен іншого від раковини віддирає? Це було навіть хорошою ознакою любові і уваги один до одного, коли не постійно буркотливі твої монолози.

Впевнений, що тобі теж є що сказати в мою адресу неприємного.

Ти часто ображаєшся на мене, коли ми ходимо в інтернет-клуб. Чому? Тому, що я дуже швидко перегортаю інтернет-сторінки, відкриваю і закриваю вікна. А тобі здається, що комп'ютер з'їхав з глузду. Ще ти ревнуєш мене до дівчат з чату (незрозуміло чому, я там лише із знайомими спілкуюся з Харкова і з Києва, з друзями, які виїхали і живуть далеко).

Ще про посуд: у сім'ї моїх батьків було прийнято мити посуд відразу після їжі, завдяки цьому вона не захарашувала раковину. Ти говориш мені: «Кинь, потім помиєш, розслабся». А мене це дратує!!! Це теж свого роду комплекс, адже то хіба чоловіки не мають права на комплекси?

Ще ти хапаєшся не лише за жіночу, але за чоловічу роботу (хоча дрібну, але все рівно неприємно): укручування лампочки, підкручування дверного

замку, щоб міцно тримався. А мене це дратує. Хоча я нічого не говорю тобі або говорю на це: «Моя дружина — супержінка, дружить з викруткою!»

Ще ти інколи плачеш, без приводу. Де логіка? Все нормально: чоловік прийшов додому з роботи, всінагодовані, в будинку тепло, нічого не сталося ні на роботі, ні дорогою додому поганого, ніхто не образив... Навіщо сльози лити? Ти відповідаєш мені, що плакати корисно. Саме через те, що жінки не стримують сліз, вони живуть довше за чоловіків в середньому на 10 років. Вже я став розумніший, узяв на озброєння цю інформацію.

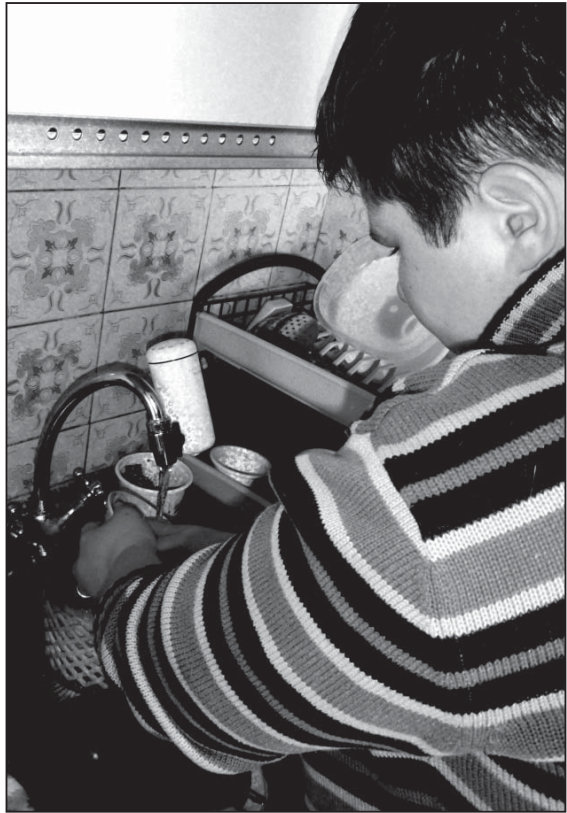
Ми як герої «Службового роману», інколи «плачемо разом». Як говорив герой цього фільму Новосельцев: «Якщо вам захочеться поплакати, викликайте мене — поплачемо разом».

Ось у нас майже так виходить. «Службовий роман» — це у нас взагалі настільний фільм. Завжди дивимося його, коли хочемо заспокоїтися, привести в порядок думки... і не лише!

Насправді це виявилось так приємно — коли улюблена жінка поправляє мені комірець (хоча це мене спочатку дратувало), коли приходжу додому і мене дружина годує дуже смачною вечерею (по борщу і підливках — вона взагалі богиня)...

Взагалі закохався в неї саме в той момент, коли вона різала овочі для салату в будинку моїх батьків... Я виявився на неї — і раптом промайнула думка: «Ось людина, яка ніколи не дасть мені померти з голоду!» — відразу за нею друга: «Треба окільцьовувати швидше!» Я побіг у кімнату, дістав кільце, куплене заздалегідь (не знаючи для кого конкретно, але — для майбутньої дружини), — швидко зробив їй пропозицію. Блискавично! Вона, звичайно, була шокована, зустрічалися-то ми всього 2 місяці.

... Відволікся на лірику — це так приємно, коли дружина хороша господарка, виявляється! Ось який висновок зробив щойно. Всі вибрики про-

диктовані, без сумніву, любов'ю! Так, це точно! Добре, що я до цього додумався... треба бути терплячим до жінок, вони для нас стараються... Навіть, коли вона кричить на мене — я все рівно люблю. Так! Правда, слухати її голос в цей час не можу (з дитинства криків не переносу)... Треба щось робити... Або закривати їй рот поцілунком кожного разу коли їй надумається покричати. А якщо чинитиме опір — ще краще — знайдеться привід показати свою варварську натуру — потягнути в ліжко. Що я зроблю сьогодні. СУПЕР-план! Який же я розумний!!! Підступний план скоро втілиться в життя... Ось я вже на порозі. СПРОБУЙ ПОКРИЧИ НА МЕНЕ!!!

Як приємно починається у мене тепер день! З чашки кави і обіймів з дружиною! Як я люблю, коли вона вранці пробуджується, виходить на кухню (я ще не пішов на роботу!). У такі моменти вона в основному буває у хорошому настрої (якщо не хоче спати), дозволяє себе погладити поцілувати...

Якщо моя дружина у хорошому настрої, добра, ласкава називає мене «тютючка», вона представляється мені, простому смертному, богинею, яка, мабуть, з милосердя доброти має посуд, інколи готує невимовно смачну їжу навіть часом прасує мені шорти! У такі моменти мені весь світ представляється у веселкових фарбах...

АЛЕ ВОНА у будь-який момент МОЖЕ БУТИ ВИВЕДЕНА З СЕБЕ БУДЬ-ЯКОЮ дрібничкою: не вчасно винесеним сміттям: котом, що не до ладу вибіг в коридор: моїм несвіжим комірцем футболки... та хіба мало причин, у яких, звичайно, винен виявляється... ви вгадали, хто. Звичайно, рідний чоловік. Вся доброта пропадає. Добра, ласкава дружина починає мене лупити — боксувати в плече, яке і так болить, з нього вже не сходять синяк.

Одного дня поскаржився друзям, що дружина мене б'є. Вона випадково почула це і ображалася півдня. А друг порадив, жартома, правда, зняти побойі.

Наскільки можна любити жінку, сам собі дивуюся... Загалом, на мою кохану періодами находить, правда не завжди ПМС. Навпаки, ми дуже сильно дратуємося, коли я згадую яка причина поганого настрою — цей передменструальний фізіологічний симптом. Це медициною доведено! Чого на факти-то ображатися? Ось зрозумійте жіночу логіку...

Звичайно, в ній є своя краса — креативність. Моя дружина може вигадати таке, до чого я зі своїм логічним незграбним мисленням, прямим як палиця, ніколи не додумаюся! Так, я переконаний, що весь креатив у чистому вигляді виходить від жінок! Чоловіки — лише виконавці цих ідей. Втілювачі ідей жіночих натяків... Але натяки все рівно виходять від жінок! Чи означає це, що жінка-двигун прогресу? (А не реклама, як говорить моя мама?)

Моя жінка така різна, але все одно я її люблю!

СЕКРЕТИ ЩАСЛИВОЇ РОДИНИ

Родина — вогнище теплоти, затишку, яке треба кожного дня підтримувати. Якщо одного дня вогнище почне повільно згасати, то треба докласти максимум зусиль, щоб відновити його. Але як це зробити? Відповідь у кожного своя... Ви маєте уважно прислухатися до себе, згадати ті почуття, які виникали при зустрічі з коханою людиною...

Якщо говорити про сім'ю, то вона може бути щасливою лише тоді, коли одна людина кохає іншу по справжньому: без користі для себе. Любов існує лише в тій сім'ї, де присутня дружба, взаєморозуміння, взаємопідтримка...

А ще, якщо закохані говорять на одній і тій самій «мові кохання», то це і є щаслива родина. Поясню, що маю на увазі.

Чемплен, автор книги «П'ять мов кохання» стверджує, що існують різні мови кохання, і саме головне зрозуміти на якій же мові говорить ваш коханий чи кохана.

Якщо ваша дівчина любить, коли Ви даруєте їй подарунки, то можливо вона розуміє «мову подарунків».

Якщо чоловік звик з дитинства до проявів кохання через «акти служіння», то для нього буде зрозуміло, що Ви його кохаєте, якщо Ви зранку попросите йому сорочку, приготуєте смачний сніданок, і просто слідкуватимете за чистотою і порядком у домі.

Якщо Ви прийшли з роботи, а дружина Вам починає щось радісно щebetати як в неї пройшов день, чи пропонує Вам сходити в театр, то знайте, що жінка розуміє мову кохання, яка називається «якісний час». Якщо Ви приділите певний час своїй коханій, тоді Ви почуєте самі найтепліші слова у свою адресу, навіть, якщо треба буде вислухати жінку цілих три години, а то і більше... Ви для неї будете самим коханим і найкращим чоловіком на світі. Тому зважте на це.

Якщо зранку ваша дружина говорить, що Ви самий найкращий, найрозумніший, найдобріший, найвідповідальніший чоловік на світі, як би ви себе почували? Більшість чоловіків, та й жінок розуміють мову кохання, яка носить назву «слова підтримки».

Коли почуєш такі приємні слова зранку від коханої людини, то день сповнений радістю, любов'ю і оптимізмом. Тоді і справи йдуть легко і все виходить так як планувалося. Але, пам'ятайте, що ці слова мають бути щирими. Краще не казати неправду, бо тоді Ви людину будете лише пригнічувати.

Часто можна почути від чоловіків, що їм саме головне, що потрібно від жінки, це секс. Але судить самі. Якщо жінка не поважає свого чоловіка, не цінує його, чи буде йому приємно займатися з такою жінкою коханням? Ото ж бо й воно.

Приємно, коли чоловік приходиться додому, а жінка радісно вітає його вдома. Вона скутила за своїм коханим. Якщо чоловік поводить себе добре, то жінка нагороджує його смачним поцілунком і теплими обіймами...

Важливо, усвідомлювати, що поряд зажди є людина, яка тебе підтримує у тяжку хвилину, порадіє твоїм успіхам... Ти потрібен комусь у цьому світі...

Чоловіки зазвичай шукають собі в супутниці жінку порядну, яка б сиділа вдома, слідкувала за чистотою в домі, виховувала дітей. Але важливо давати жінці свободу дій на власне життя. Що маєтсья на увазі? Річ у тому, що жінці, як і чоловіку, потрібна самореалізація. Це не характерно для кожної жінки, але для більшості представниць прекрасної половини людства самореалізація відіграє важливу роль в їхньому житті.

Якщо жінку влаштовує, що чоловік заробляє гроші, а вона займається господарством і дітьми, що ж, добре. Але якщо чоловік не дозволяє

жінці займатися улюбленою справою, яка приносить їй моральне і фінансове задоволення, до прикладу заняття мережевим маркетингом, вивчення фен-шуй, або інших наук, то це пригнічує жінку. І довго вона з цим миритися не буде. Бо в родині саме головне взаємопідтримка.

Психокоректор Людмила Кареліна стверджує, що шлюб можна вважати гармонійним, той, у якому чоловік і дружина довіряють один одному все, зокрема й найдорожче — своє здоров'я і життя.

Добрий чоловік не дасть захворіти дружині, навіть якщо вона зробила якусь помилку на фізичному чи психологічному рівні. Так само і дружина чоловікові. Бо якщо в подружжя гармонійні стосунки, вони на підсвідомому рівні весь час один одного оздоровлюють й врівноважують. Про це написано в тибетських трактатах.

Кажуть, що чоловік — голова в сім'ї, а жінка — шия, куди захоче, туди й поверне. У цьому жарті є частка істини. Бо у створенні сімейної атмосфери домінуюча роль належить жінці. Якщо жінка внутрішньо урівноважена, вона на етапі вибору чоловіка ніколи не зав'яже стосунки з представником сильної статі, який неспроможний стати їй надійною опорою, а їхнім майбутнім дітям — турботливим батьком. Бо природа наділила жінку неабиякою інтуїцією.

Однак, якщо дівчинка у дитинстві недоотримала любові, росла у неповній чи проблемній сім'ї, виховувалася занадто суворими батьками і має непорозуміння в стосунках з ними — це гальмує її інтуїтивні задатки. Більше того, вона на рівні підсвідомості (своїми установками, вібраціями) притягує до себе людей, які поводитимуться з нею так, щоб її негативні уявлення реалізувалися.

Тож коли дівчата виходять заміж з метою вирватися з батьківської сім'ї, в якій їм не затишно, поліпшити своє матеріальне становище чи з якихось інших розрахунків, зазвичай такі шлюби не є щасливими. Бо щастя родини залежить від того стану, в якому жінка її створює.

Отже, спочатку потрібно себе гармонізувати, а потім думати про одруження. Якщо жінка невпевнена у собі, має занижену самооцінку та думки на кшталт «добрих чоловіків не буває», — це перша ознака того, що вона не в ладу зі своєю інтуїцією. І навіть не звертатиме уваги, не помічатиме добрих чоловіків, а заводитиме знайомства та близькі стосунки лише з тими, з якими відчуватиме себе в ролі жертви, підтверджуючи свої життєві установки.

Треба довіритися життю. Як вагітна жінка довіряє природному процесу щодо розвитку дитини в утробі, не бачачи її, так само потрібно довірити (без усіляких сумнівів і острахів) своєму жіночому еству формування всіх важливих подій. І тоді вони справді будуть найсприятливішими для вас.

Однак це важко зробити, якщо в душі жінки накопичені образи на батьків (це один із найголовніших чинників життєвих невдач), нерозв'язані конфліктні ситуації.

Якщо з якихось причин неможливо налагодити стосунки з батьками (вони померли, не йдуть на контакт тощо), слід подумки «переписати» сценарій стосунків, уявляючи себе дитиною в ніжних і лагідних обіймах щасливих мами й тата. Цей «реklamний ролик» обов'язково спрацює (треба лише його часто подумки прокручувати і обов'язково на ніч перед сном), змінюючи життєві обставини, зокрема й стосунки з чоловіками.

Насправді це не для всіх просто, бо потрібно практикувати описану методику хоча б кілька місяців. Не кожен виявляє в цьому наполегливість. Але в тих, хто рішучий у своїх намірах, відбуваються дивовижні зміни.

Життєвих обставин не потрібно боятися. Більше того, цього не можна робити. Сприятливі чи несприятливі події притягуються до нас також нашими установками на рівні підсвідомості.

Кожна жінка — це фея. У тому розумінні, що природа наділила її здатністю формувати події свого життя, а також своїх дітей, близьких їй людей. Чим швидше вона це усвідомить, то радіснішим і щасливішим буде життя її родини. Наведу лише один факт: звук реактивного літака і голос роздратованої жінки мають однакову руйнівну силу.

У народі існує приказка, що перший місяць після одруження — медовий, а другий — полиновий. Бо починається період прилаштування один до одного. На жаль, у декого цей місяць розтягується на роки і веде до краху шлюбу.

У формуванні подружніх стосунків перша скрипка належить жінці. Саме вона закладає фундамент родинного вогнища, засновує сімейні традиції, створює модель спілкування. Тому накопичення образ на чоловіка є серйозною (і дуже поширеною) помилкою з боку дружини. Це деструктивний шлях, який спричинює руйнацію стосунків. Дуже небезпечно бути незадоволеною чимось або кимось. Наявна невдоволеність обов'язково реалізується. Якщо не сьогодні, то в майбутньому.

Чоловіка можна «виправити» не настановами й нотаціями, а лише внутрішніми випромінюваннями радості, умиротворення, гармонії. Пам'ятайте, що лише 10% інформації передається словами, 15% — мімікою і жестами, решта ж — внутрішніми випромінюваннями (електромагнітними вібраціями). У щасливої й нещасної жінки вони дуже різняться.

Потрапивши у позитивне енергетичне поле, чоловік теж на рівні підсвідомості налаштуватиметься на позитив, що впливатиме на його поведінку та вчинки. Тож, якщо жінка поставить перед собою мету стати берегинею роду — вона зможе цього досягти. З цим важко не згодитися.

Людмила Кареліна розповідає про практичне застосування описаних вище теорій: «До мене за порадою звернулася молода жінка, Ніна М., у якої не складалося особисте життя. Зчитуючи з неї інформацію, я відразу визначила, що її невдачі з чоловіками безпосередньо пов'язані з проблемами в стосунках з батьками. Вона підтвердила, що в батьківському домі почувається незатишно через часті сварки між татом і мамою. Ми

підібрали їй образи й установки (щасливих і радісних батьків, котрі люблять, цінують і бережуть один одного), які вона прокручувала в своїй уяві по кілька разів. Через місяць вона провідала своїх рідних і була шокована: у батьківському домі не було чути докорів, сварок, критики, тато і мама були лагідними й приязними між собою. Я впевнена, що незабаром у Ніні з'являться й інші «дива». Зокрема, вона зустрине того чоловіка, з яким їй буде затишно й комфортно і який стане хорошим батьком її дітям.

Ще один приклад. Жінка середнього віку, Марина Л., переживала, що чоловік за багато років спільного проживання в шлюбі охолов до неї. Він мало проводив часу вдома, не рахувався з її бажаннями, дратувався претензіями, які вона висловлювала, намагаючись змінити ситуацію. Марина перебувала в стані депресії і з жахом очікувала краху шлюбу.

Через кілька днів після того, як вона стала займатися з установками та образами, які ми їй підібрали, жінка зловила себе на тому, що вперше за 15 років, прокинувшись зранку, подумала: «Як добре!». Ще через кілька днів помітила, що наспівує собі веселу пісеньку, чого теж з нею давно не траплялося. Найголовніше, що її внутрішній стан помітив і чоловік: «Ти змінилася», — з подивом сказав їй. І вона відчула, що в його ставленні до неї зникла категоричність та неухважність, з'явилася повага, а згодом і втрачена теплота. Більше того, Марина зауважила, що на неї стали поглядати й інші чоловіки, чого раніше неможливо було очікувати. До речі, це зауважують усі жінки, які починають внутрішньо змінюватися.

Візьміть участь у такому приємному експерименті зі своїм внутрішнім світом. І ви поповните когорту радісних і задоволених життям людей».

Отже, секрети щасливої родини треба знати і виконувати їх. Якщо це робити, то Ваша родина буде найщасливішою! Будьте коханими!

Візьміть участь у такому приємному експерименті зі своїм внутрішнім світом. І ви поповните когорту радісних і задоволених життям людей».

Про роботу МІНІСТЕРСТВА УКРАЇНИ У СПРАВАХ СІМ'Ї МОЛОДІ ТА СПОРТУ

ДЕПАРТАМЕНТ СІМЕЙНОЇ ТА ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ

Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади із забезпечення реалізації державної політики з питань сім'ї (Положення про Мінсім'ямолодьспорт, постанова КМУ від 08.11.06 № 1573).

Становище сім'ї як структурної соціальної одиниці значною мірою відображає загальний стан усього суспільства, всі суперечності й наслідки процесів, які відбуваються в ньому.

Іншими словами — сім'я є своєрідною моделлю великого суспільства, найкращим засобом соціалізації дитини, який відтворює в собі усю сукупність суспільних стосунків: соціальних, політичних, економічних, соціокультурних, юридичних тощо.

Основним завданням Мінсім'ямолодьспорту щодо підтримки сім'ї є формування та впровадження державної політики, спрямованої на забезпечення умов для реалізації сім'єю основних своїх функцій.

Адже виконання сім'єю всіх своїх функцій в повному обсязі дозволяє говорити про сім'ю як ефективно функціонуючу модель.

Для впровадження державної сімейної політики створені та діють:

- При Мінсім'ямолодьспорт:
 - Департамент сприяння соціальному становленню та розвитку — пріоритетом діяльності департаменту є сприяння працевлаштуванню, зайнятості та соціальному становленню молоді, в тому числі сільської молоді, молодих людей з особливими потребами та інших категорій молоді, вирішення питання щодо гарантованого забезпечення молоді першим робочим місцем;
 - Департамент сімейної, гендерної політики та демографічного розвитку — забезпечує розробку та впровадження Державних цільових програм стосовно підтримки та розвитку сім'ї, підготовку державних доповідей про становище сім'ї в Україні, здійснює координацію діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади щодо соціальної підтримки сімей;
 - Державний департамент з усиновлення та захисту прав дитини — забезпечує розробку та впровадження державної політики стосовно захисту прав дитини, в т. ч і на виховання та розвиток в сім'ї;
- Державна соціальна служба для сім'ї, дітей та молоді — забезпечує

розробку та впровадження соціальних стандартів стосовно надання соціальних послуг сім'ям з дітьми.

· На обласному рівні:

управління у справах сім'ї, молоді та спорту — безпосередня реалізація державних програм стосовно сім'ї на місцях, уповноважений орган у сфері попередження насильства в сім'ї, підтримка обдарованих сімей, в т.ч. багатодітних, сприяння діяльності громадських організацій;

служби у справах дітей — захист прав будь-якої дитини в сім'ї, влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування до сімейних форм виховання;

центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді — соціальна підтримка та соціальний супровід сімей, які опинились в складних життєвих обставинах, попередження відмов від новонароджених дітей.

Згідно Всеукраїнського перепису 2001 року в Україні нараховувалось 13,5 сімей, за відомчими даними в 2006 році — 234,9 тис. сімей, у 2007 році — 238,4 тис. сімей, у 2008 році — 236,4 тис. сімей.

На сьогодні Урядом України встановлено ряд пільг і допомог малозабезпеченим громадянам, зокрема сім'ям з дітьми.

Законом України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» (в редакції від 22.03.2001 № 2334-III із змінами та доповненнями) встановлено гарантований державою рівень матеріальної підтримки сімей з дітьми шляхом надання державної грошової допомоги з урахуванням складу сім'ї, її доходів та віку дітей.

Відповідно до Закону України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям» (від 01.06.2000 № 1768-III із змінами та доповненнями) надається грошова допомога найменш соціально захищеним сім'ям, а саме тим сім'ям, які мають середньомісячний сукупний дохід нижчий від прожиткового мінімуму для сім'ї. На сьогодні розміри цієї допомоги визначаються з урахуванням рівня забезпечення прожиткового мінімуму, що встановлюється виходячи з реальних можливостей видаткової частини Державного бюджету України.

Відповідно до Закону України „Про податок з доходів фізичних осіб» платник податку, який має троє і більше дітей віком до 18 років (у розрахунку на кожну дитину), має право на зменшення суми загального місячного оподатковуваного доходу, отриманого з джерел на території України від одного працедавця у вигляді заробітної плати, на суму податкової соціальної пільги.

Законом України „Про охорону дитинства» на місцеві органи виконавчої влади покладено завдання організації пільгового проїзду міським пасажирським транспортом (крім таксі), автомобільним транспортом загального користування в сільській місцевості дітей з багатодітних сімей. Відповідно до цього Закону держава гарантує дітям, які потребують соціального захисту, пільгові умови для вступу до державних та

комунальних професійно-технічних, вищих навчальних закладів, за умови наявності у них достатнього рівня підготовки.

Урядом у 2004 році запроваджено надання одноразової грошової допомоги непрацюючим малозабезпеченим громадянам, зокрема багатодітним, у випадку тривалої хвороби, смерті близьких родичів (одного з подружжя, батьків, дітей), стихійного лиха (постанова КМУ від 11.02.2004 № 147).

Якщо багатодітні родини є малозабезпеченими, діти з цих сімей в обов'язковому порядку забезпечуються безкоштовними гарячими обідами, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 19.06.2002 № 856 «Про організацію харчування окремих категорій учнів у загальноосвітніх навчальних закладах».

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 26.08.2002 № 1243 «Про невідкладні питання діяльності дошкільних та інтернатних навчальних закладів» для сімей, які мають трьох і більше дітей, за перебування та харчування дітей у державних і комунальних дошкільних навчальних закладах встановлено знижку у розмірі 50 відсотків, а сім'ї, середньомісячний сукупний дохід яких нижче 100 грн. у розрахунку на одну особу, взагалі звільняються від плати за перебування та харчування дітей у цих закладах.

Постановою Кабінету Міністрів України від 14.04.1997 № 323 «Про організаційне і фінансове забезпечення відпочинку та оздоровлення дітей в Україні» передбачено щорічне в першочерговому порядку забезпечення відпочинку та оздоровлення дітей із малозабезпечених, багатодітних сімей.

Відповідно до Положення про призначення та надання населенню субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21.10.1995 № 848, за наявності різниці між розміром плати за житлово-комунальні послуги, які надаються відповідно до чинного законодавства, і обсягом визначеного Кабінетом Міністрів України обов'язкового відсотка платежу, багатодітні сім'ї можуть скористатися правом на отримання адресної безготівкової субсидії для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг.

Відповідно до Закону України „Про пенсійне забезпечення» жінки, які народили п'ятеро або більше дітей і виховали їх до восьмирічного віку, а також матері інвалідів з дитинства, які виховали їх до цього віку, мають право на пенсію за віком після досягнення 50 років і при стажі роботи не менше 15 років із зарахуванням до стажу догляду за дітьми, але не довше, ніж до досягнення кожною дитиною 3-річного віку.

Згідно з Законом України „Про пенсії за особливі заслуги перед Україною» матерям, які народили п'ятеро і більше дітей та виховали їх до шестиріч-

ного віку, особам, відзначеним почесним званням України «Мати-героїня», встановлюється пенсія за особливі заслуги перед Україною. При цьому враховуються діти, усиновлені в установленому законом порядку.

Пенсія за особливі заслуги встановлюється жінкам, які мають право на пенсію за віком, по інвалідності, у разі втрати годувальника та за вислугу років як надбавка до розміру пенсії, на яку має право особа згідно із законом.

Матерям, які народили п'ятеро і більше дітей та виховали їх до шестирічного віку надбавка встановлюється в розмірі від 35 до 40 відсотків прожиткового мінімуму, визначеного для осіб, які втратили працездатність.

СОЦІАЛЬНІ ВИПЛАТИ СІМ'ЯМ З ДІТЬМИ ТА МАЛОЗАБЕЗПЕЧЕНИМ СІМ'ЯМ.

таблиця 1

ВИДИ ВИПЛАТ	2008 (грн.)
<p>допомога у зв'язку з вагітністю та пологами (25 відсотків прожиткового мінімуму для працездатної особи з розрахунку на місяць)</p>	<p>з січня – 158,25 з квітня – 161,75 з липня – 162,25 з жовтня – 167,25</p>
<p>допомога при народженні дитини З 01.01.08 допомога при народженні дитини надається у розмірі 12240 гривень — на першу дитину, 25000 гривень — на другу дитину, 50000 гривень — на третю і наступну дитину. Виплата допомоги здійснюється одноразово при народженні першої дитини в сумі 4800 гривень, другої дитини — 4840 гривень, третьої та наступної дитини — 5000 гривень, решта на першу дитину виплачується протягом наступних 12 місяців, на другу дитину — 24 місяців, на третю і наступну дитину — 36 місяців рівними частинами</p>	<p>на 1 д. – 12 240 на 2 д. – 25 000 на 3 д. – 50 000</p>

продовження таблиці 1

<p>допомога по догляді за дитиною до досягнення нею трирічного віку для:</p> <p>незастрахованих осіб (різниця між 50 відсотками прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб, та середньомісячним сукупним доходом сім'ї в розрахунку на одну особу за попередні шість місяців, але не менше 90 гривень)</p> <p>застрахованих осіб (різниця між 50 відсотками прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб, та середньомісячним сукупним доходом сім'ї в розрахунку на одну особу за попередні шість місяців, але не менше 23 відсотків прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб)</p>	<p>Для всіх:</p> <p>Мінімальний у 2008 році – 130</p> <p>Максимальний з січня – 316,5 з квітня – 323,5 з липня – 324,5 з жовтня – 334,5</p>
<p>допомога на дітей одиноким матерям (різниця між 50 відсотками прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку та середньомісячним сукупним доходом сім'ї в розрахунку на одну особу за попередні шість місяців, але не менше як 30 відсотків прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку) на дітей віком: до 6 років</p> <p>від 6 до 18 років</p>	<p>мінімальний з січня – 157,8 з квітня – 161,4 з липня – 162,0 з жовтня – 167,1</p> <p>максимальний з січня – 263 з квітня – 269 з липня – 270 з жовтня – 278,5</p> <p>мінімальний з січня – 198,9 з квітня – 203,4 з липня – 204,0 з жовтня – 210,3</p> <p>максимальний з січня – 331,5 з квітня – 339,0 з липня – 340,0 з жовтня – 350,5</p>

продовження таблиці 1

<p>допомога на дітей, які перебувають під опікою чи піклуванням (різниця між встановленим прожитковим мінімумом для дитини відповідного віку та середньомісячним розміром одержуваних на дитину аліментів і пенсії за попередні шість календарних місяців) на дітей віком:</p> <p>до 6 років</p> <p>від 6 до 18 років</p>	<p>максимальний</p> <p>з січня – 526</p> <p>з квітня – 538</p> <p>з липня – 540</p> <p>з жовтня – 557</p> <p>максимальний</p> <p>з січня – 663</p> <p>з квітня – 678</p> <p>з липня – 680</p> <p>з жовтня – 701</p>
<p>тимчасова державна допомога дітям, батьки яких ухиляються від сплати аліментів, не мають можливості утримувати дитину або місце проживання їх невідоме (30 відсотків прожиткового мінімуму, встановленого законом для дитини відповідного віку) на дітей віком:</p> <p>до 6 років</p> <p>від 6 до 18 років</p>	<p>Максимальний</p> <p>з січня – 157,8</p> <p>з квітня – 161,4</p> <p>з липня – 162,0</p> <p>з жовтня – 167,1</p> <p>з січня – 198,9</p> <p>з квітня – 203,4</p> <p>з липня – 204,0</p> <p>з жовтня – 210,3</p>
<p>державна соціальна допомога на дітей — сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, за принципом «гроші ходять за дитиною» (різниця між двома прожитковими мінімумами для дитини відповідного віку та розміром призначених на дитину пенсії, аліментів, стипендії, державних допомог) на дітей віком:</p> <p>до 6 років</p> <p>від 6 до 18 років</p>	<p>Максимальний</p> <p>з січня – 1052</p> <p>з квітня – 1076</p> <p>з липня – 1080</p> <p>з жовтня – 1114</p> <p>з січня – 1326</p> <p>з квітня – 1356</p> <p>з липня – 1360</p> <p>з жовтня – 1402</p>

продовження таблиці 1

щомісячна грошова допомога малозабезпеченій особі, яка проживає разом з інвалідом I чи II групи внаслідок психічного розладу, який за висновком лікарської комісії медичного закладу потребує постійного стороннього догляду, на догляд за ним (10 відсотків прожиткового мінімуму, встановленого законом для працездатної особи)	з січня – 63,3 з квітня – 64,7 з липня – 64,9 з жовтня – 66,9
державна соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям (розмір допомоги дорівнює різниці між рівнем забезпечення прожиткового мінімуму та середньомісячним доходом) рівень забезпечення: для працездатних осіб для непрацездатних для інвалідів	133 187,5 200 для дітей у багатодітних сім'ях 50 % ПМ для дітей відповідного віку

На виконання Указу Президента України від 25.12.07 № 1254 / 2007 «Про одноразову винагороду жінкам, яким присвоєно почесне звання України «Мати-героїня», прийнято постанову Кабінету Міністрів України від 25 червня 2008 року № 567 «Про затвердження Порядку використання у 2008 році коштів, передбачених у державному бюджеті для виплати одноразової винагороди жінкам, яким присвоєно почесне звання України «Мати-героїня». З 1 січня 2008 року дана винагорода виплачується у 10 кратному розмірі прожиткового мінімуму встановленого для працездатних осіб.

На виконання Указу Президента України від 5 травня 2008 року № 411 «Про заходи щодо забезпечення захисту прав і законних інтересів дітей», відповідно до п.4, статті 2 Плану організації виконання положень зазначеного указу, запроваджено єдиний облік багатодітних сімей в Україні, та затверджено наказом Мінсім'ямолодьспрту від 13.08.2008 № 3337, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 05.09.2008 за № 815 / 15506 єдину картку обліку та форми звітності.

З метою надання допомоги молоді на початку створення сім'ї оволодіти психологічними та юридичними знаннями для побудови гармонійної сім'ї, прийняття спільних рішень, запобігання конфліктам та мирного їх розв'язання, свідомого підходу до питань майбутнього батьківства, реалізації себе як особистості 12-13-вересня 2008 року проведено Всеукраїнський семінар на тему: «Підготовка молоді до сімейного життя та відповідального батьківства».

Заступник директора департаменту
— начальник відділу соціальної підтримки сім'ї

Н.М. Орловська

Зміни до НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ З ПИТАНЬ ДЕРЖАВНОЇ СІМЕЙНОЇ ПОЛІТИКИ

1. Закони України:

- «Сімейний кодекс України»;
- Закон України від 03.02.2005 № 2414-IV «Про охорону дитинства»;
- Закон України від 01.06.2000 № 1768-III «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям»;
- Закон України від 22.03.2001 № 2334-III «Про державну допомогу сім'ям з дітьми»;
- Закон України від 26.04.2001 № 2402-III «Про охорону дитинства»;
- Закон України від 19.12.2006 № 489-V «Про Державний бюджет України на 2008 рік»;
- Закон України від 11.07.2002 р. № 91-IV «Про внесення змін до Закону України «Про пенсії за особливі заслуги перед Україною»»;
- Закон України 22.05.2003 р. № 889-IV «Про податок з доходів фізичних осіб».

2. Укази Президента України:

- Указ Президента України 05.05.2008 № 411 / 2008 «Про заходи щодо забезпечення захисту прав і законних інтересів дітей»;
- Указ Президента України від 12.11.99 № 1460 / 99 «Про заходи щодо поліпшення становища багатодітних сімей»;
- Указ Президента України від 30.12.2000 № 1396 / 2000 «Про додаткові заходи щодо посилення соціального захисту багатодітних та неповних сімей»;
- Указ Президента України від 24.06.01 № 476 «Про затвердження Положення про почесні звання України».

3. Постанови Кабінету Міністрів України:

- Постанова Кабінету Міністрів України від 19.02.07 № 244 «Про затвердження Державної програми підтримки сім'ї на період до 2010 року»;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 26.08.02 № 1243 «Про невідкладні питання діяльності дошкільних та інтернатних навчальних закладів»;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 04.06.03 № 850 «Про організацію харчування окремих категорій учнів у загальноосвітніх навчальних закладах»;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 14.04.97 № 323 «Про організаційне і фінансове забезпечення відпочинку та оздоровлення дітей в Україні»;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 06.07.1992 № 374 «Про плату за навчання у державних школах естетичного виховання дітей»;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 21.10.1995 № 848 «Про затвердження Положення про призначення та надання населенню субсидій для відш-

кодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива»;

— Постанова Кабінету Міністрів України від 11.01.2007 № 13 «Деякі питання призначення і виплати допомоги сім'ям з дітьми»;

— Постанова Кабінету Міністрів України від 05.09.2007 № 1087 «Про консультативно-дорадчі органи з питань сім'ї, гендерної рівності, демографічного розвитку та протидії торгівлі людьми».

— Постанова Верховної Ради України від 17.09.1999 № 1063-14 «Про Концепцію державної сімейної політики»;

— Постанова Кабінету Міністрів України від 25.06.08 № 567 «Про затвердження Порядку використання у 2008 році коштів, передбачених у державному бюджеті для виплати одноразової винагороди жінкам, яким присвоєно почесне звання України «Мати-героїня».

ДОДАТКИ

КАБІNET МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА

від 22 лютого 2008 р. № 57

м. Київ

ПИТАННЯ ПРИЗНАЧЕННЯ І ВИПЛАТИ ДОПОМОГИ СІМ'ЯМ З ДІТЬМИ

Кабінет Міністрів України постановляє:

1. Внести до Порядку призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2001 р. N 1751 (1751-2001-п) (Офіційний вісник України, 2001 р., N 52, ст. 2365; 2002 р., N 12, ст. 601, N 38, ст. 1786, N 52, ст. 2372; 2003 р., N 9, ст. 397, N 37, ст. 1981, N 51, ст. 2691; 2004 р., N 16, ст. 1110, N 34, ст. 2255; 2005 р., N 17, ст. 902; 2006 р., N 5, ст. 228, N 11, ст. 737, N 22, ст. 1609, N 31, ст. 2220, ст. 2233, N 34, ст. 2429; 2007 р., N 52, ст. 2105), та Порядку призначення і виплати державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2003 р. N 250 (250-2003-п) (Офіційний вісник України, 2003 р., N 9, ст. 394, N 51, ст. 2691; 2004 р., N 44, ст. 2892; 2006 р., N 4, ст. 171), зміни, що додаються.

2. Визнати такими, що втратили чинність, Порядок призначення і виплати допомоги при народженні дитини та допомоги по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку особам, застрахованим в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 11 січня 2007 р. N 13 (13-2007-п) «Деякі питання призначення і виплати допомоги сім'ям з дітьми» (Офіційний вісник України, 2007 р., N 2, ст. 72), та пункт 2 змін, що вносяться до порядків, затверджених постановами Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2001 р. N 1751 (1751-2001-п) та від 11 січня 2007 р. N 13 (13-2007-п), затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 11 липня 2007 р. N 900 (900-2007-п) (Офіційний вісник України, 2007 р., N 52, ст. 2105).

3. Міністерству праці та соціальної політики:
разом з Міністерством охорони здоров'я і Міністерством у справах сім'ї, молоді та спорту затвердити у двомісячний строк порядок обміну інформацією про батьків (опікунів, усиновителів), які влаштували дитину віком до трьох років до дитячого закладу (будинку дитини) на тимчасове (постійне) місце проживання, та припинення виплати допомоги батькам (опікунам, усиновителям) і здійснення (поновлення) перерахування коштів допомоги на рахунок дитини;

за погодженням з Державним комітетом статистики внести до 1 липня 2008 р. зміни до форми річної звітності щодо надання державної допомоги сім'ям з дітьми.

4. Виплата згідно з цією постановою допомоги при народженні дитини та допомоги по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку здійснюється починаючи з 1 січня 2008 року.

Прем'єр-міністр України

Ю. ТИМОШЕНКО

ЗАТВЕРДЖЕНО

постановою Кабінету Міністрів України
від 22 лютого 2008 р. N 57

ЗМІНИ, що вносяться до порядків, затверджених постановами Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2001 р. N 1751 та від 24 лютого 2003 р. N 250

1. У Порядку призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2001 р. N 1751:

1) у підпункті 2 пункту 1 та назві і тексті розділу «Одноразова допомога при народженні дитини» слово «одноразова» в усіх відмінках виключити;

2) у підпункті 4 пункту 1 та назві і тексті розділу «Допомога на дітей, які перебувають під опікою чи піклуванням» слова «які перебувають під опікою чи піклуванням» замінити словами «над якими встановлено опіку чи піклування»;

3) доповнити пункт 4 підпунктом 5 такого змісту:

«5) Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності про те, що жінка — суб'єкт підприємницької діяльності не сплачує страхові внески»;

4) пункти 10-13 викласти у такій редакції:

«10. Допомога при народженні дитини надається одному з батьків дитини, усиновителю чи опікуну, які постійно проживають разом з дитиною, з метою створення належних умов для її повноцінного утримання та виховання.

11. Для призначення допомоги при народженні дитини органу праці та соціального захисту населення за умови пред'явлення паспорта або іншого документа, що посвідчує особу, подаються такі документи:

1) заява одного з батьків (усиновителя, опікуна), що складається за формою, затвердженою Мінпраці;

2) копія свідоцтва про народження дитини;

3) оригінал довідки, виданої державним органом реєстрації актів цивільного стану для призначення допомоги при народженні дитини. Жінки, які постійно проживають (zareєстровані) на території України і народили дитину під час тимчасового перебування за межами України, подають видані компетентними органами країни перебування і легалізовані в установленому порядку документи, що засвідчують народження дитини, якщо інше не передбачено міжнародними договорами України.

Особи, що звертаються за призначенням допомоги при народженні другої дитини або наступних дітей, подають також довідку про склад сім'ї та копію свідоцтва про народження кожної дитини, яка враховується при визначенні розміру допомоги.

Усиновителі та опікуни подають, крім зазначених документів, копію

рішення про усиновлення чи встановлення опіки.

Допомога при народженні дитини в разі її смерті виплачується на підставі копії свідоцтва про народження дитини або оригіналу довідки про народження дитини, виданої державним органом реєстрації актів цивільного стану.

В окремих випадках органи праці та соціального захисту населення за погодженням з Мінпраці можуть призначати допомогу на підставі дубліката довідки про народження дитини, виданої державним органом реєстрації актів цивільного стану.

12. Допомога при народженні дитини призначається за умови, що звернення за її призначенням надійшло не пізніше ніж через 12 календарних місяців після народження дитини, а в разі усиновлення дитини віком до одного року — не пізніше ніж через 12 календарних місяців після набрання чинності рішенням суду про усиновлення.

У разі народження мертвої дитини допомога при народженні дитини не призначається.

13. Допомога при народженні дитини надається у розмірі, встановленому на дату народження дитини.

Допомога при народженні дитини, яка народилася після 31 грудня 2007 р., надається у розмірі 12240 гривень — на першу дитину, 25000 гривень — на другу дитину, 50000 гривень — на третю і наступну дитину. Виплата допомоги здійснюється одноразово при народженні першої дитини в сумі 4800 гривень, другої дитини — 4840 гривень, третьої та наступної дитини — 5000 гривень, решта суми на першу дитину виплачується протягом наступних 12 місяців (620 гривень щомісяця), на другу дитину — 24 місяців (840 гривень щомісяця), на третю і наступну дитину — 36 місяців (1250 гривень щомісяця) рівними частинами.

Розмір та строк виплати допомоги, яка призначається одному з батьків дитини, визначається з урахуванням кількості живонароджених та усиновлених дітей (враховуючи померлих), які до народження дитини перебували на утриманні особи, якій призначається допомога, її чоловіка (дружини), крім дітей, від виховання яких зазначена особа (її чоловік, дружина) відмовилась, а також дітей, які передані на виховання іншій особі, та повнолітньої дочки (повнолітнього сина) чоловіка, які не були усиновлені дружиною. У разі народження двійні або більшої кількості дітей кожна дитина з їх числа вважається наступною.

Допомога при народженні дитини призначається усиновителю, опікуну на кожну усиновлену (взяту під опіку) дитину у розмірі, установленому при народженні першої дитини.

Якщо допомога при народженні дитини вже була призначена до моменту встановлення опіки, усиновлення, виплата допомоги опікуну, усиновителю продовжується у такому самому розмірі.

У разі влаштування дитини до дитячого закладу на повне державне утри-

мання допомога призначається і виплачується в розмірі, встановленому для першої дитини, шляхом перерахування коштів на відкритий в установі уповноваженого банку рахунок дитини в порядку, затвердженому Мінпраці, Мінфіном, МОЗ, МОН і Мінсім'ямолодьспортом.

Виплата допомоги припиняється у разі:

- позбавлення отримувача допомоги батьківських прав;
- відмови отримувача допомоги від виховання дитини;
- нецільового використання коштів і незабезпечення отримувачем допомоги належних умов для повноцінного утримання та виховання дитини;
- відібрання дитини в отримувача допомоги без позбавлення батьківських прав;
- тимчасового влаштування дитини на повне державне утримання;
- припинення опіки або звільнення опікуна від його повноважень;
- перебування отримувача допомоги у місцях позбавлення волі за рішенням суду;
- скасування рішення про усиновлення дитини або визнання його недійсним;
- смерті дитини або отримувача допомоги;
- виникнення інших обставин.

Виплата допомоги припиняється з місяця, що настає за місяцем, в якому виникли зазначені обставини, за рішенням органу, який призначив допомогу.

У випадках, передбачених абзацами дев'ятим — тринадцятим цього пункту, виплата допомоги припиняється на підставі пропозицій органу опіки та піклування чи державного соціального інспектора органу праці та соціального захисту населення.

Виплата допомоги поновлюється у випадках, передбачених абзацами восьмим — п'ятнадцятим цього пункту, у разі, коли особа, що фактично здійснює догляд за дитиною (один з батьків дитини, усиновитель, опікун), звернулася протягом шести місяців після припинення виплати допомоги до органу, що призначив допомогу, з письмовою заявою.

У разі влаштування дитини до дитячого закладу на повне державне утримання виплата раніше призначеної допомоги поновлюється органами праці та соціального захисту населення шляхом перерахування коштів на відкритий в установі уповноваженого банку рахунок дитини.

Контроль за цільовим використанням допомоги і створенням належних умов для повноцінного утримання та виховання дітей здійснюється головними державними соціальними інспекторами і державними соціальними інспекторами органів праці та соціального захисту населення разом з управліннями (відділами) у справах сім'ї та молоді, службами у справах дітей і органами опіки та піклування шляхом проведення моніторингу виплат і використання допомоги, вибіркового обстеження окремих сімей.

У разі встановлення факту нецільового використання коштів зазначені органи подають керівнику органу, що призначив допомогу, пропозиції щодо припинення її виплати.

Державні органи реєстрації актів цивільного стану протягом 10 днів після реєстрації смерті дитини подають органам праці та соціального захисту населення відповідні відомості за формою, встановленою законодавством.

У разі невідвідування матір'ю (батьком, усиновителем, опікуном) дільничного лікаря-педіатра (сімейного лікаря), під наглядом якого перебуває дитина віком до одного року, адміністрація лікувально-профілактичного закладу повідомляє про це орган праці та соціального захисту населення за місцем проживання дитини»;

5) у пункті 14 слова «шість місяців» замінити словом і цифрами «12 місяців»;

6) перше речення пункту 15 викласти у такій редакції:

«15. Одному з батьків дитини (усиновителю, опікуну) допомога при народженні дитини призначається і виплачується органами праці та соціального захисту населення за місцем їх реєстрації»;

7) пункт 17 викласти у такій редакції:

«17. Відповідно до статті 13 Закону України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» право на виплату допомоги по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку має один з батьків дитини, усиновитель, опікун, дідусь, бабуся або інший родич, який фактично здійснює догляд за дитиною»;

8) доповнити абзац перший пункту 18 після слова «пологами» словами «для непрацюючих осіб та осіб — суб'єктів підприємницької діяльності, а для працюючих осіб — з дня настання відпустки по догляду за дитиною по день її закінчення»;

9) доповнити пункт 19 абзацом такого змісту:

«Виплата допомоги в розмірі, що перевищує мінімальний, здійснюється протягом шести календарних місяців. Якщо особа, якій призначена допомога, після закінчення зазначеного строку не підтвердила право на призначення допомоги у розмірі, що перевищує мінімальний, допомога виплачується у мініальному розмірі»;

10) у пункті 20: підпункти 2 і 7 викласти у такій редакції:

«2) копія або витяг з наказу (розпорядження) роботодавця про надання відпустки»;

«7) довідка про те, що виплата допомоги по безробіттю або матеріальної допомоги по безробіттю не проводиться, — для непрацюючих осіб, які перебувають на обліку в центрі зайнятості»;

останній абзац пункту виключити;

доповнити пункт абзацами такого змісту:

«Особи — суб'єкти підприємницької діяльності подають довідку, вида-

ну органами державної податкової служби про те, що не провадять підприємницької діяльності.

Особи, що працюють у режимі неповного робочого часу або вдома, подають довідку з місця роботи про початок виконання трудових обов'язків на зазначених умовах.

Особам, що працюють на умовах трудового договору (контракту) на підприємствах, в установах та організаціях незалежно від форми власності та господарювання, допомога по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку призначається на підставі витягу з наказу (розпорядження) роботодавця про надання особі, яка фактично здійснює догляд за дитиною, відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку.

Для найманих працівників фізичних осіб — підприємців допомога по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку призначається на підставі довідки роботодавця, до якої за відсутності печатки прикладається копія свідоцтва про державну реєстрацію.

Якщо особа працює в режимі повного робочого часу або оформила відпустку у зв'язку з навчанням до закінчення відпустки по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку, роботодавець повинен протягом п'яти днів після видання наказу про припинення зазначеної відпустки повідомити про це орган праці та соціального захисту населення за місцем проживання такої особи»;

11) у пункті 21:

абзац перший викласти у такій редакції:

«21. Переоформлення документів щодо виплати допомоги на іншу працездатну особу, яка не отримує пенсії, здійснюється згідно з письмовою заявою такої особи на підставі довідки з місця роботи, навчання, служби, центру зайнятості про початок виконання особою, що отримувала допомогу, трудових обов'язків, навчання, несення служби, перебування на обліку у центрі зайнятості»;

перше речення абзацу третього викласти у такій редакції:

«Одному з батьків дитини, усиновителю, опікуну, дідусю, бабусі або іншому родичу допомога по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку призначається і виплачується органами праці та соціального захисту населення за місцем їх реєстрації»;

12) у пункті 22:

в абзаці першому слова «встановленого прожиткового мінімуму для дітей віком до шести років» замінити словами і цифрами «що дорівнює різниці між: з 1 січня 2008 р. — 50 відсотками, з 1 січня 2009 р. — 75 відсотками, з 1 січня 2010 р. — 100 відсотками прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб, та середньомісячним сукупним доходом сім'ї в розрахунку на одну особу за попередні шість місяців, але не менш як 130 гривень»;

доповнити пункт абзацами такого змісту:

«Для призначення допомоги у розмірі, що перевищує мінімальний, подається в установленому порядку довідка про склад сім'ї та декларація про доходи та майновий стан (заповнюється на підставі довідок про доходи кожного члена сім'ї).

До складу сім'ї особи, що звернулася за призначенням допомоги, включаються чоловік (дружина); рідні, усиновлені та підопічні діти зазначених осіб віком до 18 років, а також діти віком до 23 років, які навчаються за денною формою у вищих навчальних закладах I–IV рівня акредитації та професійно-технічних навчальних закладах і не мають власних сімей, незалежно від місця проживання або реєстрації місця проживання; неодружені повнолітні діти, які визнані інвалідами з дитинства I і II групи або інвалідами I групи і проживають разом з батьками; непрацездатні батьки чоловіка та дружини, які проживають разом з ними і перебувають на їх утриманні у зв'язку з відсутністю власних доходів; жінка та чоловік, які проживають однією сім'єю, не перебувають у шлюбі, але мають спільних дітей»;

13) пункт 23 викласти у такій редакції:

«23. Виплата допомоги по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку припиняється:

1) у разі:

- позбавлення отримувача допомоги батьківських прав;
- відмови отримувача допомоги від виховання дитини;
- тимчасового влаштування дитини на повне державне утримання;
- відібрання дитини в отримувача допомоги без позбавлення батьківських прав;
- припинення опіки або звільнення опікуна від його повноважень;
- перебування отримувача допомоги у місцях позбавлення волі за рішенням суду;
- скасування рішення про усиновлення дитини або визнання його недійсним;
- смерті дитини або отримувача допомоги;
- виникнення інших обставин;

2) у разі, коли особа, що отримує в органі праці та соціального захисту населення допомогу по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку:

звернулася до центру зайнятості за сприянням у працевлаштуванні — з дня призначення їй допомоги по безробіттю чи матеріальної допомоги по безробіттю. Центр зайнятості повідомляє орган праці та соціального захисту населення про те, що такій особі призначено допомогу по безробіттю чи матеріальну допомогу по безробіттю або що строк виплати хоча б однієї із зазначених двох видів допомоги закінчився;

виявила бажання працювати — з дня працевлаштування (початку вико-

нання трудових обов'язків);

розпочала або поновила підприємницьку діяльність — з першого числа місяця, в якому розпочато таку діяльність.

У випадках, передбачених абзацами третім — дев'ятим підпункту 1 цього пункту, виплата допомоги припиняється на підставі пропозицій органу опіки та піклування чи державного соціального інспектора органу праці та соціального захисту населення.

Виплата допомоги припиняється з місяця, що настає за місяцем, в якому виникли зазначені обставини, за рішенням органу, який призначив допомогу.

Не припиняється виплата допомоги особам, що працюють у режимі неповного робочого часу або вдома»;

14) доповнити пункт 36 абзацом такого змісту:

«Виплата допомоги в розмірі, що перевищує мінімальний, здійснюється протягом шести календарних місяців. Якщо особа, якій призначена допомога, після закінчення зазначеного строку не підтвердила право на призначення допомоги у розмірі, що перевищує мінімальний, допомога виплачується у мініальному розмірі».

2. У пункті 16 Порядку призначення і виплати державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2003 р. N 250:

в абзаці першому слова і цифри «а також для кожної дитини в малозабезпеченій багатодітній сім'ї, в якій виховуються троє або більше дітей віком до 16 років (до 18 років, якщо дитина навчається),» виключити;

доповнити пункт після абзацу першого новим абзацом такого змісту:

«Для кожної дитини в малозабезпеченій багатодітній сім'ї, в якій виховується троє або більше дітей віком до 16 років (до 18 років, якщо дитина навчається), рівень забезпечення прожиткового мінімуму (гарантований мінімум) становить 50 відсотків прожиткового мінімуму, встановленого для дитини відповідного віку».

У зв'язку з цим абзац другий вважати абзацом третім.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
Історія програми «За збереження родини».....	5
Враження учасників програми «За збереження родини», 2007 рік.....	9
Історія Народно-демократичної ліги молоді.....	12
Руслан ІЛЬЧЕНКО «Функціональна сім'я III тисячоліття».....	15
Адріан БУКОВИНСЬКИЙ «Щаслива і повноцінна сім'я — запорука сильної нації та процвітаючої держави».....	23
Роман КІСІЛЬ «Чистота серця християнського подружжя».....	34
Людмила ГРИДКОВЕЦЬ «Психологічні основи подружньої гармонії», практичні поради.....	37
Катерина ШВАЛЮК «Українські традиції. Одчиняйте двері — наречена йде!».....	57
«Переваги і недоліки цивільного шлюбу».....	62
Олександра ТИМОЩУК «Аліменти на дитину — батьківській обов'язок чи кара?».....	65
Олександр СЕДЕЛЬНИКОВ «Мінливості родинного життя».....	71
Юлія КРАЄВА «Секрети щасливої родини».....	75
Про роботу Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту щодо сімейної політики.....	80
ЗМІНИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ З ПИТАНЬ ДЕРЖАВНОЇ СІМЕЙНОЇ ПОЛІТИКИ.....	87
ДОДАТКИ.....	89
Постанова від 22 лютого 2008 р. № 57 «Питання призначення і виплати допомоги сім'ям з дітьми».....	91
Зміни, що вносяться до порядків, затверджених постановами Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2001 р. N 1751 та від 24 лютого 2003 р. N 250..	93